

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
DARBO TEISĖS IR SOCIALINĖS SAUGOS KATEDRA

Larisa Paurienė
(Strateginio valdymo ir politikos fakulteto magistrantė)

NELAIMINGŲ ATSTITIKIMŲ DARBE TYRIMO NUOSTATŲ TEISINIS
ĮVERTINIMAS LYGINANT SU UŽSIENIO ŠALIŲ PATIRTIMI ŠIOJE SRITYJE

Darbo vadovas – Prof. dr. Juozas Tartilas

Vilnius, 2005

Turinys

ĮVADAS.....	3
1. NELAIMINGŲ ATSITIKIMŲ DARBE TYRIMAS.....	6
1.1. Nelaimingų atsitikimų darbe samprata ir klasifikacija.....	6
1.2. Pranešimai apie nelaimingus atsitikimus darbe, kaip svarbūs informacijos šaltiniai.....	9
1.3. Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo aspektai ir ypatybės.....	11
1.4. Nelaimingų atsitikimų darbe registravimas, analizė ir apskaita.....	14
2. NELAIMINGŲ ATSITIKIMŲ DARBE TYRIMO NUOSTATŲ TEISINIS ĮVERTINIMAS LYGINANT SU UŽSIENIO ŠALIŲ PRAKTIKA.....	17
2.1 Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo nuostatai – viena iš priemonių, užtikrinančių darbuotojų socialines garantijas nedarbo metu.....	17
2.2 LR nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo nuostatų lyginamoji analizė su užsienio šalių patirtimi šioje srityje.....	22
3. TYRIMO ORGANIZAVIMO METODIKA.....	33
3.1 Šiaulių apskrities darbuotojų apklausos rezultatai ir jų analizė.....	34
3.2 Šiaulių apskrities darbdavių ir darbuotojų atsakingų už saugą ir sveikatą darbe apklausos rezultatai ir jų analizė.....	40
4. IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	47
LITERATŪRA.....	49
I. Norminiai aktai.....	49
II. Specialioji literatūra ir publikacijos.....	50
III. Kiti šaltiniai.....	51
Santrauka.....	52
PRIEDAI.....	56

Ivadas

Šiuolaikiniame pasaulyje laisvos rinkos sąlygomis visų įmonių tikslas – gauti kuo daugiau pelno. Konkuruodamos įmonės siekia kuo pigiau gaminti produkciją ir atlikti kitokius darbus, todėl dažnai pakankamai mažai dėmesio skiriama darbuotojų saugai ir sveikatai darbe. Iš kitos pusės, esant dideliame nedarbui, žmonės džiaugiasi susiradę bet kokį darbėlį ir nekreipia dėmesio į tai, ar jiems bus sudarytos saugios ir sveikos sąlygos. Deja, tokio neatsakingo požiūrio į saugą darbe pasekmės būna pražūtingos abiem darbo santykių šalims: darbdaviai, susižalojus arba žuvus darbuotojui privalo mokėti kompensacijas ir tokiu būdu turi papildomų išlaidų, o darbuotojas praranda savo brangiausią turtą – sveikatą ar net gyvybę.

Nelaimingų atsitikimų darbe analizė parodo, kad mūsų valstybė pagal nelaimingų atsitikimų darbe skaičių užima vieną iš pirmųjų vietų tarp Europos Sąjungos valstybių.

Tyrimo aktualumas. 2004 m. rugsėjo 2 d. buvo patvirtini nauji nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatai. Jie nustatė lengvų, sunkių ir mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe bei pakeliui iš darbo ar į darbą tyrimo, apskaitos, dokumentų saugojimo, skundų ir pareiškimų nagrinėjimo tvarką. Tai įpareigoja kiekvieną darbdavį, darbuotoją ir teisininką atidžiau pažvelgti į nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ypatumus ir apmąstyti tai, kaip naujas dokumentas paveikė ar turėtų paveikti nelaimingų atsitikimų darbe tyrimą bei prevenciją. Norint kompleksiskai ir visapusiškai išanalizuoti nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo nuostatus būtina palyginti juos su užsienio šalių praktika šioje srityje. Ypač svarbu atkreipti dėmesį į tai, kaip Nuostatuose ginami darbuotojų interesai, nes kiekvienoje demokratinėje šalyje darbuotojai turi teisę į saugias ir sveikas darbo sąlygas bei socialinę apsaugą nedarbo atveju.

Tai paskatino išstudijuoti tarptautinius darbo standartus, Lietuvos Respublikos ir kitų valstybių teisės aktus, kuriuose reglamentuojamas nelaimingų atsitikimų darbe tyrimas. Taip pat atlikti darbdavių bei darbuotojų atsakingų už saugą ir sveikatą darbe apklausą.

Temos problematiškumas. Lietuvoje kasmet daugėja nelaimingų atsitikimų darbe. Statistikos duomenimis 2004 metais šalyje įvyko 2665 nelaimingi atsitikimai darbe (90 mirtinų, 173 sunkūs ir 2402 lengvų). Atkreiptinas dėmesys į tai, kad daugiausiai nelaimingų atsitikimų įvyksta statyboje, transporto įmonėse, žemės ūkyje ir miškininkystėje. Visi nelaimingi atsitikimai darbe privalo būti ištirti, tyrimo rezultatai surašyti nustatytos formos aktuose ir užregistruoti. Pastebėta, kad tiriant nelaimingus atsitikimus darbe, pranešant apie juos bei pildant tyrimo dokumentus padaroma daug pažeidimų, tai mažina tyrimo bei prevencijos efektyvumą, netinkamai apsaugo darbuotojų interesus. O nelaimingo atsitikimo

darbe tyrimo tvarka bei prevencinės priemonės tiesiogiai priklauso nuo nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo nuostatų kokybės.

Darbo autorei nepavyko rasti konkrečių nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatų įvertinimų bei palyginimų su užsienio šalių praktika šioje srityje.

Tyrimo objektas. Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo nuostatai.

Tyrimo dalykas. Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo organizavimas Lietuvos Respublikoje bei užsienio valstybėse.

Tyrimo tikslas. Teisiškai įvertinti nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo nuostatus lyginant juos su užsienio šalių patirtimi ir pateikti išvadas bei pasiūlymus, kaip būtų galima patobulinti nelaimingo atsitikimo darbe tyrimo ir apskaitos nuostatus.

Tyrimo uždaviniai.

1. Išnagrinėti teisinę bei mokslinę literatūrą, kurioje analizuojamas nelaimingų atsitikimų darbe tyrimas.
2. Palyginti Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo nuostatus su užsienio valstybių nuostatais ar kitais teisės aktais.
3. Kompleksiškai išanalizuoti nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo tvarką.
4. Atlikti darbdavių ir darbuotojų atsakingų už saugą ir sveikatą darbe anketinę apklausą ir išsiaiškinti nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo nuostatų taikymo problemas.
5. Pateikti rekomendacijas reglamentuojant ir praktiškai taikant nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo nuostatus.

Hipotezė. Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo nuostatuose neginami darbuotojų interesai, mažai dėmesio skiriama tyrimo organizavimui bei jo kokybei.

Tyrimo metodai. Darbe naudojami sisteminės analizės, lyginamasis, dokumentų analizės bei anketinės apklausos metodai.

Taikant lyginamąjį metodą nagrinėjamos sąvokos, institucijų funkcijos, mokslininkų nuomonės, Lietuvos Respublikos teisės aktai ir užsienio valstybių (Didžiosios Britanijos, Prancūzijos, Rusijos) teisinė patirtis ir praktika.

Nagrinėjant nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo nuostatus buvo taikomas sisteminės analizės metodas.

Taikant dokumentų analizės metodą buvo išanalizuotos atsitiktinės atrankos būdu parinktos Tarptautinės darbo organizacijos konvencija dėl darbo saugos ir Tarptautinės darbo

konferencijos medžiaga taip pat Kanados, Prancūzijos, Rusijos Federacijos bei Didžiosios Britanijos teisės aktai, kurie reglamentuoja nelaimingų atsitikimų darbe tyrimą.

Naudojant anketinės apklausos metodą buvo išanalizuota Šiaulių apskrities įvairių įmonių ir įstaigų darbuotojų, darbdavių bei darbuotojų atsakingų už saugą ir sveikatą darbe nuomonė apie nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo nuostatų taikymą.

Tyrimo organizavimas. Tyrimas buvo vykdomas 2005 metų gegužės – rugpjūčio mėnesiais Šiaulių apskrityje. Apklausoje dalyvavo: 50 darbdavių ir 50 darbuotojų atsakingų už saugą ir sveikatą darbe ir 100 darbuotojų.

Darbo struktūra ir apimtis. Darbą sudaro įvadas, trys dalys, tyrinėjimo pagrindu suformuluotos išvados ir pasiūlymai. Pabaigoje pateiktas naudotos literatūros sąrašas ir priedai.

I. NELAIMINGŲ ATSTITIKIMŲ DARBE TYRIMAS

1.1 Nelaimingų atsitikimų darbe samprata ir klasifikacija

Kalbant apie nelaimingus atsitikimus darbe reikėtų išsiaiškinti kas yra nelaimingas atsitikimas. Dabartinės lietuvių kalbos žodyne yra toks nelaimingo atsitikimo apibrėžimas: „nelaimingas atsitikimas – tai staigus sveikatos sutrikdymas, skaudus įvykis“ [4 P.419]. Kitaip tariant, nelaimingas atsitikimas – tai toks įvykis, kuriuo metu žmogus susižaloja, t. y. patiria sveikatai ir (ar) gyvybei pavojingą traumą. Toks įvykis gali būti ir mirtinas. Tiažkijus V. [3 P.145] visus nelaimingus atsitikimus klasifikuoja pagal tokius kriterijus: *pagal padarinius*: lengvi, sunkūs, mirtini; *pagal nukentėjusiųjų skaičių*: pavieniai, grupiniai; *pagal ryšį su darbu*: susijusius su darbo santykiais ir nesusijusius su darbo santykiais.

Plačiau apie nelaimingus atsitikimus sakoma Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatyme [4 P.339]. Visi nelaimingi atsitikimai suskirstyti į *nelaimingus atsitikimus darbe* ir *nelaimingus atsitikimus pakeliui į darbą ar iš darbo*. Nelaimingu atsitikimu darbe vadinamas toks įvykis darbe, įskaitant eismo įvykį darbo laiku, kuris nustatyta tvarka iširtas ir pripažintas nelaimingu atsitikimu darbe, kurio padarinys – darbuotojo trauma (lengva, sunki, mirtina). Nelaimingas atsitikimas pakeliui į darbą ar iš darbo – tai toks įvykis, kuris įvyko darbuotojo darbo dienomis kelyje tarp darbovietės ir:

- gyvenamosios vietos,
- vietos ne įmonės teritorijoje, kur darbuotojas gali būti pertraukos pailsėti ir pavalgyti metu,
- ne darbovietėje esančios vietos, kurioje darbuotojui duodamas užmokestis už darbą.

Visus nelaimingus atsitikimus susijusius su darbu pagal jų pasekmes galima suskirstyti į *lengvus, sunkius ir mirtinus*.

Lengvas nelaimingas atsitikimas darbe – tai toks įvykis, kai darbuotojas patiria traumą ir netenka darbingumo nors vienai dienai. Po tam tikro laikotarpio jis pasveiksta ir sugrįžta į darbą be liekamųjų pasekmių.

Sunkus nelaimingas atsitikimas darbe – įvykis, kurio metu darbuotojas patiria sveikatai ir (ar) gyvybei pavojingą traumą.

Mirtinas nelaimingas atsitikimas darbe (atsitikimas sukėlęs darbuotojo mirtį) – tai įvykis, dėl kurio darbuotojas patiria sveikatai ir (ar) gyvybei pavojingą traumą ir dėl jos iš karto ar po kurio laiko miršta.

Lietuvos Respublikos Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 2 straipsnio 14 dalyje išskiriamas *incidentas* – įvykis, susijęs su darbu, kai nesužeidžiamas nė vienas darbuotojas arba kai dėl darbuotojo traumos, gautos per šį įvykį, reikalinga tik pirmoji medicinos pagalba.[4.P.494]

Visi nelaimingi atsitikimai darbe įvykę asmenims tiriami vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1118 2004 m. rugsėjo 2d. patvirtintais „Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatais“. Prie tokių asmenų yra priskiriami asmenys, kurie dirba pagal darbo sutartis, yra įgiję įstatymo nustatytą valstybės tarnautojo statusą ir dirbantiems valstybės ar savivaldybės institucijose ir įstaigose, taip pat kiti asmenys, draudžiami Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo nustatyta tvarka.

Kai nelaimingas atsitikimas įvyksta krašto apsaugos sistemos pareigūnams ir kariams, vidaus reikalų sistemos, muitinės, valstybės saugumo ir kitų institucijų pareigūnams, kurių tarnybinius santykius nustato atitinkami statutai, Nuostatai netaikomi.

Nelaimingus atsitikimus darbe tiria Lietuvos Respublikos valstybinė darbo inspekcija ir dvišalės komisijos. Jie nustato nelaimingų atsitikimų darbe aplinkybes, priežastis, pasiūlo priemones tokių atsitikimų priežastims šalinti., taip pat surašo reikiamus dokumentus. Ištyrus (pagal sąryšį su darbu) nelaimingi atsitikimai darbe priskiriami prie susijusių su darbu arba prie nesusijusių su darbu atsitikimų. Ištyrus susijusius su darbu nelaimingus atsitikimus, surašomi tam tikros formos aktai.

Profesorius Tartilas J. [17 P. 23] traktuodamas nelaimingo atsitikimo darbe sąvoką rašo, kad nelaimingi atsitikimai, susiję su darbu, yra atsitikimai, įvykę asmenims:

- atliekantiems darbo sutartyje numatyta, kitą darbdavio pavestą ar su darbdavio žinia dirbamą darbą;
- rengiantiems arba tvarkantiems darbo vietą, darbo priemones ir atliekantiems kitus su darbu susijusius veiksmus įmonės teritorijoje, patalpoje ar kitoje vietoje (prieš pradėdant darbą, darbo laiku ar po darbo);
- darbo metu vykstantiems darbo reikalais (vykdantiems darbdavio pavestą užduotį, įskaitant jų siuntimą tikrintis sveikatos);
- vykstantiems į darbą ar iš darbo įmonės ar jos samdomu transportu;
- nukentėjusiems dėl smurto, jeigu smurto aplinkybės ir motyvai susiję su darbu;
- per pietų pertrauką, poilsio ir kitas pertraukas, įskaitomas į darbo laiką, darbo vietoje, įmonės teritorijoje ar patalpoje;

- dirbantiems sau įmonėje (darbdavio ar padalinio vadovo rašytiniu leidimu).

Kiti nelaimingi atsitikimai darbe gali būti darbo metu atliekant pilietinę pareigą: gelbstint žmones, materialines vertybes gaisro, avarijos, stichinės ar kitos nelaimės įmonėje metu; darbdavio rašytiniu pavedimu (nurodymu) dalyvaujant sporto, kultūros ir kituose panašiuose renginiuose; darbo metu dalyvaujant įstatymų numatytoje visuomeninėje veikloje.

Analizuojant nelaimingo atsitikimo sąvoką būtina pažymėti tai, kad tokie atsitikimai įvyksta esant realiems pavojams ar pavojingiems veiksniams. Pavojingais veiksniais vadinami tokie rizikos veiksniai darbo aplinkoje, dėl kurių darbuotojas gali patirti traumą ar mirtį. Jie gali būti fizinės, cheminės, biologinės ar psichofiziologinės kilmės.

Tarptautiniame lygmenyje [23.P.5] nelaimingas atsitikimas traktuojamas kaip *nelaimingas atsitikimas darbe, nelaimingas atsitikimas pakeliui į darbą ar iš darbo* ir *įvykis*. *Nelaimingas atsitikimas darbe* - tai situacija, kuri susijusi su darbu ar įvyksta darbo metu. Tokios situacijos padariniai yra: a) mirtina trauma darbe ir b) nemirtina darbuotojo trauma. *Nelaimingas atsitikimas pakeliui į darbą ar iš darbo* - tai nelaimingas atsitikimas, kuris įvyko darbuotojui kelyje tarp darbovietės ir:

- pastovios ar laikinosios gyvenamosios vietos,
- vietos, kurioje darbuotojas valgo,
- vietos kur darbuotojui išmokamas darbo užmokestis.

Toks nelaimingas atsitikimas gali baigtis darbuotojo mirtimi ar darbuotojo sveikatos sužalojimu. *Įvykis* – tai nebūtinai pavojinga situacija, kuri susijusi su darbu ar įvyksta darbo laiku; jos metu darbuotojas gali ir nepatirti traumos ar dėl traumos jam buvo suteikta tik pirmoji pagalba ir jis toliau galėjo tęsti darbą. Kaip matome nelaimingo atsitikimo darbe sąvokoje neišskiriamas lengvas ar sunkus nelaimingas atsitikimas, visi atsitikimai darbe grupuojami į mirtinas ir nemirtinas traumas darbe. Bet yra tokia sąvoka kaip *įvykis*, kurią galima apibudinti kaip lengvą sveikatos sutrikimą dėl traumos, patirtos darbo metu.

Apibendrinant visą aukščiau pateiktą medžiagą galima pasakyti, kad *nelaimingas atsitikimas darbe* – tai įvykis darbe, įskaitant eismo įvykį darbo laiku, nustatyta tvarka iširtas ir pripažintas nelaimingu atsitikimu darbe. Tokio įvykio darbe padariniais laikomos lengvos, sunkios ar mirtinos darbuotojo traumos. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad įvykis darbe, kai darbuotojas mirė dėl ligos, nesusijusios su darbu, nepriskiriamas prie nelaimingo atsitikimo. Visi nelaimingi atsitikimai darbe klasifikuojami pagal trys kriterijus: *pagal pasekmes* – lengvi, sunkūs ir mirtini; *pagal nukentėjusiųjų skaičių* – pavieniai ir grupiniai; *pagal ryšį su darbu* – susijusieji su darbu ir nesusijusieji su darbo santykiais.

1.2 Pranešimai apie nelaimingus atsitikimus darbe, kaip svarbūs informacijos šaltiniai

Kalbant apie nelaimingus atsitikimus darbe, reikėtų išsiaiškinti pranešimų apie nelaimingus atsitikimus įvykusius darbe reikšmę. Lietuvos Respublikos Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo [4 P.16] 43 straipsnyje reglamentuojama, kad darbuotojas, nukentėjęs dėl nelaimingo atsitikimo darbe ar incidento, taip pat asmuo, matęs įvykį arba jo pasekmes privalo apie tai pranešti: *padalinio vadovui, darbdaviui atstovaujančiam asmeniui, įmonės darbuotojų saugos ir sveikatos tarnybai*, jeigu pajėgia tai padaryti. Apie mirtinus ir sunkius atsitikimus darbe, taip pat apie tai, kai darbuotojas mirė dėl ligos, nesusijusios su darbu, darbdaviai ar jų įgalioti asmenys privalo pranešti *prokuratūrai ir Valstybinei darbo inspekcijai*.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo nuostatuose [13 P.16] pateikiamas platesnis pranešimų apibrėžimas. Apie mirtinus ir sunkius nelaimingus atsitikimus darbe įmonės vadovas ar darbdavio įgaliotas asmuo nedelsdamas praneša: *atitinkamos apylinkės prokuratūrai, Valstybinės darbo inspekcijos teritoriniam skyriui, nukentėjusiojo šeimai ar jo atstovui, draudimo įstaigoms ir suinteresuotoms įstaigoms*. Kai nelaimingų atsitikimų darbe padariniai neaiškūs, darbdavys privalo nedelsdamas sužinoti asmens sveikatos priežiūros įstaigoje, ar sužalojimas priskiriamas prie sunkių. O asmens sveikatos priežiūros įstaiga, kuri suteikė nukentėjusiajam medicininę pagalbą, apie sunkias arba mirtinas traumas praneša prokuratūrai, Valstybinei darbo inspekcijai ir nukentėjusiojo darbdaviui ne vėliau, kaip per dvi paras. Darbdaviai ar jų atstovai Nuostatų nustatyta tvarka privalo pranešti suinteresuotoms įstaigoms apie nelaimingus atsitikimus darbe, susijusius su:

- statinių avarijomis;
- avarijomis vežant pavojingus krovinius;
- pavojingų objektų, kitų objektų ar įrenginių avarijomis, gaisrais, sprogimais;
- branduolinės energetikos objektų veiklos sutrikimais;
- energijos tiekimu.

Apie darbe įvykusius nelaimingus atsitikimus profesinio mokymo įstaigos, įmonės moksleiviui, aukštesniosios ar aukštosios mokyklos studentui jo praktikos įmonėje metu, darbdavys privalo nedelsdamas pranešti minėtoms mokykloms (įmonėms), kurių atstovai gali dalyvauti tiriant nelaimingą atsitikimą darbe.

Pranešimai apie nelaimingus atsitikimus darbe laikomi svarbiais informacijos šaltiniais [9 P.4], nes nuo jų tikslumo ir kokybės priklauso nelaimingų atsitikimų darbe apskaita ir prevencija. Tokie pranešimai suteikia galimybę rinkti informaciją apie nelaimingų atsitikimų darbe kiekį, sunkumo laipsnį, pasikartojimą. Pareigūnai bei kiti suinteresuoti asmenys pranešimų pagrindu gali atlikti tyrimą, Vyriausybė - patikrinti panaudotų prevencinių ir profilaktinių priemonių efektyvumą.

Daugelyje užsienio šalių pranešimai apie nelaimingus atsitikimus surišti su kompensacinių išmokų darbuotojams sistemomis. T. y. pranešimai apie nelaimingus atsitikimus darbe siunčiami į draudimo įstaigas ir į teisėsaugos organus ar į panašias įstaigas. Italijoje, Prancūzijoje ir Švedijoje atitinkamą informaciją apie nelaimingus atsitikimus darbe, draudimo įstaigos privalo perduoti darbo inspekcijoms, o Japonijoje darbuotojų reikalavimai dėl kompensacijų už traumas patirtas darbe siunčiami į valstybinę darbo inspekciją. Yra šalių, kuriose pranešimus apie nelaimingus atsitikimus darbe renka tik teisėsaugos organai. Tokie skirtumai pranešimų rinkimo sistemose gali neigiamai veikti registruojamų nelaimingų atsitikimų darbe skaičių. Pavyzdžiui Ispanijoje apie nelaimingus atsitikimus darbe atitinkamoms darbo inspekcijoms pranešti neprivaloma, todėl tarp draudimo įstaigų statistinių duomenų apie nelaimingų atsitikimų darbe skaičių ir valstybinių duomenų apie tokius atsitikimus pastebėtas didžiulis skirtumas. Tai byloja apie pranešimų registravimo sistemų trūkumus.

Nagrinėjant pranešimų apie nelaimingus atsitikimus darbe svarbą nereikėtų atmestinais žiūrėti į pranešimo struktūrą. Būtent nuo to, kas ir kaip registruojama pranešime priklauso nelaimingų atsitikimų darbe prevencija. Daugelyje šalių [20 P.9] pranešimuose apie nelaimingus atsitikimus darbe turėtų būti data, laikas, vieta ir traumos apibūdinimas. Taip pat nukentėjusiojo specialybė, kvalifikacija ir darbo stažas. Viena iš pagrindinių pranešimo dalių yra – įvykio aprašymas. Yra valstybių, kuriose darbdavys pranešime turėtų nurodyti nelaimingo atsitikimo darbe priežastis ir prevencines priemones. Įdomu tai, kad ne visur pranešama apie nelaimingus atsitikimus pakeliui į darbą ar iš darbo. Tam, kad apie tokius atsitikimus būtų pranešama, į darbą ar iš darbo darbuotojas turėtų vykti tarnybiniu transportu.

Lietuvoje pranešime apie nelaimingą atsitikimą darbe fiksuojami tokie duomenys: nukentėjusiųjų skaičius, vardas, pavardė, profesija, pareigos, sužalojimo pobūdis, data, įvykio vieta ir aplinkybės. Nurodoma tai, kas pranešė apie įvykį ir kas pranešimą priėmė. [13 P. 28]

Darytina išvadą, kad Lietuvos Respublikoje apie lengvus nelaimingus atsitikimus darbe arba pakeliui iš darbo ar į darbą, pranešama: *padalinio vadovui* arba *įmonės vadovui* ir *įmonių*

saugos ir sveikatos tarnybai. Apie sunkius ir mirtinus nelaimingus atsitikimus darbe pranešama: *prokuratūrai* (kurios veiklos teritorijoje įvyko nelaimingas atsitikimas darbe), *Valstybinei darbo inspekcijai, nukentėjusiojo šeimai, draudimo įstaigai* (kurioje darbdavys yra apdraudęs nukentėjusįjį nuo nelaimingų atsitikimų darbe) ir *suinteresuotoms įstaigoms*. Užsienio valstybėse apie nelaimingus atsitikimus darbe pranešama draudimo įstaigoms ir teisėsaugos organams, kurie savo ruožtu apie nelaimingus atsitikimus darbe gali informuoti darbo inspekcijas.

1.3 Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo aspektai ir ypatybės

Analizuojant nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo tvarką, būtina pažymėti tai, kad visoms Lietuvos Respublikos įmonėms privaloma vienoda nelaimingų atsitikimų, susijusių su darbu, iš jų nelaimingų atsitikimų darbe ir nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ar iš darbo, tyrimo tvarka. Kurią nustato Lietuvos Respublikos Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas, Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatai ir metodiniai nurodymai.

Tiriant nelaimingus atsitikimus darbe svarbūs reikalavimai keliama aplinkai, kurioje įvyko nelaimingas atsitikimas. Įvykus nelaimingam atsitikimui, įvykio aplinką, t. y. darbo vietą ir įrenginių būklę, darbdavys privalo išsaugoti tokią, kokia ji buvo nelaimingo atsitikimo metu. Esant pavojui žmonių gyvybei, avarijos grėsmei ar kitais atvejais, kai situacija gali kelti pavojų žmonių sveikatai ar gyvybei, galimi pakeitimai prieš tai užfiksavus esamą būklę tuoj pat, kai įvyksta nelaimė [16 P.26].

Lietuvos Respublikos Valstybinė darbo inspekcija, įmonių dvišalės komisijos, tirdamos nelaimingus atsitikimus darbe, nustato jų aplinkybes, priežastis, pasiūlo priemones tokių atsitikimų priežastims šalinti, kad jie neįvyktų ateityje, taip pat surašo su nelaimingais atsitikimais darbe susijusius reikiamus dokumentus. Ištyrus su darbu susijusius nelaimingus atsitikimus, surašomi N-1 arba N-2 formos aktai (žr. priedą Nr. 1). N-1 formos aktai, surašomi kai nelaimingas atsitikimas įvyksta darbe, o N-2 formos aktas surašomas kai nelaimingas atsitikimas įvyksta darbuotojo darbo dienomis pakeliui į darbą ar iš darbo.

Nelaimingo atsitikimo tyrimo metu nustatius, kad įvykis darbe nesusijęs su darbu, arba nustatius, kad darbuotojas mirė dėl ligos, nesusijusios su darbu, įvykio tyrimas nutraukiamas, N-1 ar N-2 formos aktai nesurašomi. Nelaimingi atsitikimai nesusiję su darbu yra šie:

- nukentėjusysis siekė susižaloti ar nusižudyti (remiantis teisėsaugos institucijų ir asmens sveikatos priežiūros įstaigos išvadomis);

- nukentėjusysis darė nusikaltimą (remiantis teisėsaugos išvadomis);
- nukentėjusysis dirbo sau (savo interesais) be darbdavio ar padalinio vadovo raštiško leidimo;
- asmuo nukentėjo dėl smurto, kurio motyvai nesusiję su darbu (remiantis teisėsaugos institucijų išvadomis)

Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimą galima analizuoti pagal du kriterijus: lengvų nelaimingų atsitikimų darbe tyrimas ir sunkių bei mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe tyrimas.

Lengvus nelaimingus atsitikimus darbe tiria darbdavio įsakymu ar kitu tvarkomuoju dokumentu patvirtinta *dvišalė* komisija, sudaryta pariteto principu iš darbdavio ir įmonės ar atitinkamo darbuotojų atstovo (atstovų), išrinkto (išrinktų) Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 15 straipsnio nustatyta tvarka. Toks atsitikimas turi būti ištirtas per septynias darbo dienas. Tiriant lengvą nelaimingą atsitikimą darbe, gali dalyvauti pats nukentėjusysis, jo šeimos narys arba nukentėjusiojo atstovas. Daugelyje valstybių nukentėjusiajam tyrimo metu atstovauja profesinės sąjungos ar darbo tarybos atstovas.

Sunkius ir mirtinus nelaimingus atsitikimus darbe (išskyrus geležinkelio, vandens, oro transporto, automobilių, traktorių ir kitų savaeigių mašinų eismo saugumo taisyklių, kurių laikymosi kontrolė nepriskirta Valstybinės darbo inspekcijos kompetencijai) tiria darbo inspektorius. Tyrime dalyvauja darbdavio ir darbuotojo atstovai, taip pat gali dalyvauti draudimo įstaigos atstovai. Įdomu tai, kad Lietuvoje darbo inspektorius įpareigotas tirti nelaimingą atsitikimą ir be tokių atstovų dalyvavimo. O pavyzdžiui Rusijoje, Prancūzijoje, Danijoje toks tyrimas neįmanomas be nukentėjusiojo atstovų ir draudimo įstaigos atstovo dalyvavimo.

Pagal Lietuvos Respublikoje galiojančius Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatus [13 P.17] lengvus nelaimingus atsitikimus darbe tiria darbdavio įsakymu ar kitu juridiniu dokumentu skirta dvišalė komisija, kurią sudaro darbdavio ir darbuotojų atstovai. Toks įvykis turi būti ištirtas per septynias darbo dienas išskyrus:

- statybinių konstrukcijų griūties atveju tyrimas turi būti baigtas per septynias darbo dienas nuo įstaigų ar tarnybų surinktos tyrimo medžiagos ir išvadų gavimo dienos;
- kai nukentėjusysis nustatyta tvarka nepranešė darbdaviui ar padalinio vadovui arba nukentėjusysis neteko darbingumo ne iš karto, nelaimingas atsitikimas ištiriamas darbdaviui gavus tokį pranešimą raštu per trisdešimt kalendorinių dienų nuo prašymo gavimo dienos;

- kai nelaimingas atsitikimas įvyksta ne įmonės teritorijoje dėl geležinkelio, vandens, oro transporto, automobilių, traktorių ir kitų savaeigių mašinų eismo saugumo taisyklių pažeidimo, N-1 arba N-2 formų aktai surašomi vadovaujantis kelių policijos ar specialiųjų komisijų išvadomis. Minėtos įvykių tiriančios institucijos ar komisijos, apie įvykių, ne vėliau kaip per dvidešimt keturias valandas nuo jo, praneša nukentėjusiojo darbdaviui. Ištyrusios įvykių, šios institucijos išsiunčia darbdaviui tyrimo medžiagą ne vėliau kaip per tris dienas.

Reikėtų pažymėti tai, kad tyrimo metu darbo inspektoriaus sprendimu gali būti kviečiami reikalingi specialistai, ekspertai ar dėl ekspertinių išvadų kreipiamasi į atitinkamas įstaigas. Lietuvos Respublikos darbų saugos ekspertizių nuostatuose [8 P. 421] nurodyta kas galėtų būti ekspertizės objektu, kaip nustatoma ekspertų kompetencija ir kaip organizuojama ekspertizė.

Tiriant nelaimingą atsitikimą darbe, būtina [17 P.27]:

- nustatyti ar nepakeista nelaimingo atsitikimo darbe vieta. Jeigu ji buvo pakeista, reikia sužinoti, kas joje pakeista ir kodėl;
- apžiūrėti įvykio vietą, ją nufotografuoti, pateikti tyrimui reikalingą grafinę medžiagą;
- pareikalauti įvykio liudytojų ir kitų asmenų, galinčių suteikti informaciją, paaiškinimų dėl nelaimingo atsitikimo darbe aplinkybių, priežasčių ir kt.
- prirėkus ir esant galimybei, gauti nukentėjusiojo ar jo šeimos narių paaiškinimus, susijusius su nelaimingu atsitikimu darbe;
- išnagrinėti ir įvertinti nukentėjusiojo ir kitų su tiriamu įvykiu susijusių darbuotojų profesinį pasirengimą bei jų galimybes atlikti pavestą darbą, taip pat priemonių saugai ir sveikatai užtikrinti įgyvendinimą;
- išanalizuoti medžiagą apie tai, kaip darbuotojas buvo mokomas ir instruktuojamas darbuotojų saugos ir sveikatos darbe klausimais;

Apibendrinant, galima teigti, kad nelaimingų atsitikimų darbe tyrimas vyksta pagal tam tikras taisykles. Tam, kad nelaimingas atsitikimas darbe būtų iširtas, įmonėse sudaromos dvišalės komisijos, jeigu įvykio metu darbuotojas mirė ar sunkiai susižalojo, tai tyrime dalyvauja Valstybinės darbo inspekcijos atstovai. Pažymėtina ir tai, kad tyrime gali dalyvauti nukentėjusiojo atstovai. Tyrimo metu surašomi N-1 ir N-2 formos aktai. Reikėtų žinoti, kad tiriami tik tokie nelaimingi atsitikimai darbe, kurie priskiriami prie susijusių su darbu

nelaimingų atsitikimų kategorijos. Jeigu nelaimingas atsitikimas nesusijęs su darbu jo tyrimas nutraukiamas, jokie aktai nesurašomi.

1.4 Nelaimingų atsitikimų darbe analizė, registravimas ir apskaita

Nagrinėjat nelaimingų atsitikimų darbe registravimą bei apskaitą, reikėtų pažymėti tai, kad visi įmonėse įvykę nelaimingi atsitikimai ir incidentai registruojami incidentų ir nelaimingų atsitikimų darbe aktų registravimo žurnale. Valstybinės darbo inspekcijos teritoriniai skyriai registruoja visus iširtų nelaimingų atsitikimų darbe aktus ir išsiunčia juos Valstybinei darbo inspekcijai. Valstybinė darbo inspekcija, gautus iš teritorinių skyrių aktus registruoja žurnale, kompiuterinėje laikmenoje ir įtraukia į apskaitą pagal nelaimingo atsitikimo ryšį su darbu. [7 P.10] Pagal tuos duomenis vyksta nelaimingų atsitikimų darbe analizė. Kasmet Valstybinė darbo inspekcija atlieka metinę nelaimingų atsitikimų darbe analizę. Tai padeda atkreipti dėmesį į tai, kokioje ekonominės veiklos rūšies srityje įvyksta daugiausiai nelaimingų atsitikimų darbe, kokios šių atsitikimų priežastys, kaip kvalifikuoti įvykį ir t. t.. Tokios informacijos rinkimas ir analizė suteikia galimybę patikrinti nelaimingų atsitikimų darbe prevencijos priemonių efektyvumą. Tarptautinės darbo organizacijos požiūris į informacijos rinkimą ir analizę yra vienareikšmiškas – tai pagrindinė darbo saugos politikos priemonė.

Pažymėtina, kad kiekvienoje valstybėje yra savo nelaimingų atsitikimų darbe registravimo ir apskaitos sistema. Įdomų tai, kad daugelyje šalių yra nuostatai dėl pranešimų apie nelaimingus atsitikimus darbe ir nedaugelyje – privalomas nelaimingų atsitikimų darbe registravimas įmonėje. Kanadoje, JAV ir Norvegijoje darbdaviai privalo registruoti visus nelaimingus atsitikimus darbe, o Didžiojoje Britanijoje registruojami tik tokie nelaimingi atsitikimai darbe, kurie įtraukiami į apskaitą.[23 P.10] Įvairias ataskaitas apie nelaimingus atsitikimus darbe renka ne tik teisėsaugos organai, bet ir draudimo įstaigos, kurios sprendžia kompensacijų klausimus. Yra šalių, kur mažoms įmonėms ar įstaigoms neprivaloma registruoti nelaimingus atsitikimus darbe (Bagamų salos, JAV).

Analizuojant nelaimingų atsitikimų darbe registravimo, apskaitos ir analizės klausimą reikėtų paminėti tokių aktų ar dokumentų saugojimo terminus. Lietuvos Respublikoje nelaimingų atsitikimų darbe aktai saugojami 45 metus. Sunkių ir mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo dokumentai saugojami nuolat. Įmonių lygmenyje lengvų nelaimingų atsitikimų darbe aktai ir tyrimo medžiaga saugomi 45 metus, o sunkių ir mirtinų – 75 metus. Įmonės

likvidavimo atveju visi dokumentai ir aktai perduodami saugoti Lietuvos Respublikos archyvų įstatymo nustatyta tvarka.

Kalbant apie nelaimingus atsitikimus pakeliui į darbą ar iš darbo galima teigti tai, kad yra šalių, kur apie tokius įvykius pranešama, bet jie registruojami atskirai nuo nelaimingų atsitikimų darbe. Pavyzdžiui, Norvegijoje nelaimingi atsitikimai pakeliui į darbą ar iš darbo registruojami tik tuo atveju, jeigu darbuotojas vyko į darbą ar iš darbo lengvuoju automobiliu, kuris jam būtinas atsižvelgiant į jo darbo pobūdį. Didžiojoje Britanijoje, Filipinose, Prancūzijoje bei Čekijoje nelaimingi atsitikimai pakeliui į darbą ar iš darbo nepriskiriami prie registruojamų nelaimingų atsitikimų darbe.

Reikėtų paminėti ir avarinių situacijų registravimo tvarką. Didžiojoje Britanijoje ir Filipinose yra avarinių situacijų sąrašai, kuriuose pažymima, kokias avarines situacijas darbdaviai privalo registruoti ir apie kokias avarijas jie privalo pranešti teisėsaugos organams. Didžiojoje Britanijoje atskirai renkami duomenys apie nelaimingus atsitikimus darbe, kurie laikomi kenksmingais gyventojams.

Darytina išvada, kad nelaimingų atsitikimų darbe registravimas ir apskaita yra svarbus nelaimingų atsitikimų darbe prevencijos elementas. Įvairiose šalyse tokie duomenys laikomi pagrindiniais informacijos apie nelaimingus atsitikimus darbe šaltiniais. Dėl nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ar iš darbo registravimo ir įtraukimo į apskaitą nuomonės skiriasi. Vienur tokie įvykiai privalomai registruojami, kitur registruojami tam tikrais atvejais ar neregistruojami visai.

Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad informacijos apie nelaimingus atsitikimus darbe rinkimas ir apskaita suteikia galimybę analizuoti nelaimingus atsitikimus darbe, apmąstyti jų priežastis, pateikti prevencines priemones.

Šiame skyriuje nagrinėjome pagrindines nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo sąvokas. Analizuojant įvairių autorių darbus bei teisinius dokumentus, kurie reglamentuoja nelaimingų atsitikimų darbe tyrimą pastebėjome, kad:

1. Nelaimingas atsitikimas darbe – tai įvykis darbe, įskaitant eismo įvyki darbo laiku, nustatyta tvarka ištirtas ir pripažintas nelaimingu atsitikimu darbe. Visi nelaimingi atsitikimai darbe klasifikuojami: *pagal pasekmes* – lengvi, sunkūs ir mirtini; *pagal nukentėjusiųjų skaičių* – pavieniai ir grupiniai; *pagal ryšį su darbu* – susijusieji su darbu ir nesusijusieji su darbo santykiais.

2. Pranešimai apie nelaimingus atsitikimus darbe laikomi svarbiais informacijos šaltiniais, nuo jų tikslumo ir kokybės priklauso nelaimingų atsitikimų darbe apskaita ir prevencinių priemonių taikymas.
3. Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimas vyksta pagal įstatymuose ar įvairiuose teisės aktuose reglamentuojamas taisykles. Tam, kad lengvas nelaimingas atsitikimas darbe būtų iširtas, įmonėse sudaromos dvišalės komisijos. Jeigu įvykio metu darbuotojas mirė ar sunkiai susižalojo, tai tyrimą organizuoja Valstybinė darbo inspekcija ar kitos institucijos. Tyrimo metu surašomi N-1 ir N-2 formos aktai. Jeigu nelaimingas atsitikimas nesusijęs su darbu, tai tyrimas nutraukiamas, jokie aktai nesurašomi.
4. Norėtusi pažymėti tai, kad nelaimingų atsitikimų darbe registravimas ir apskaita yra svarbus nelaimingų atsitikimų darbe prevencijos elementas. Įvairiose pasaulio šalyse tokie duomenys laikomi pagrindiniais informacijos šaltiniais. Dėl nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ar iš darbo registravimo ir įtraukimo į apskaitą nuomonės skiriasi. Vienur tokie įvykiai privalomai registruojami, kitur registruojami tam tikrais atvejais ar neregistruojami visai.

2. NELAIMINGŲ ATSTITIKIMŲ DARBE TYRIMO IR APSKAITOS NUOSTATŲ TEISINIS ĮVERTINIMAS LYGINANT SU UŽSIENIO ŠALIŲ PRAKTIKA

2.1 Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo nuostatai – viena iš priemonių, užtikrinančių darbuotojų socialines garantijas nedarbo metu

Lietuvos Respublikos Vyriausybė, įgyvendindama Europos Sąjungos profesinės saugos ir sveikatos 2002 – 2006 metų strategiją, 2004 metais rugsėjo 2 dieną patvirtino nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatus. Nuostatuose numatoma kaip reikia tirti lengvus, sunkius ir mirtinus nelaimingus atsitikimus darbe ir pakeliui į darbą ar iš darbo. Tas teisės aktas buvo sudarytas vadovaujantys Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymu, taip pat jį suderino su Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymu. Nuostatus sudaro šešios dalys: Bendrosios nuostatos, Pranešimai apie nelaimingus atsitikimus darbe, Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimas, Nelaimingų atsitikimų darbe registravimas, apskaita ir tyrimo dokumentų saugojimas, Skundų ir pranešimų nagrinėjimas, Baigiamosios nuostatos ir priedai.

Pirmojoje Nuostatų dalyje pateikiamos pagrindinės sąvokos, nurodomos Valstybinės darbo inspekcijos ir dvišalių komisijų funkcijos, tiriant nelaimingus atsitikimus darbe: nustatyti įvykio aplinkybes, priežastis, pasiūlyti prevencines priemones ir surašyti dokumentus, susijusius su nelaimingu atsitikimu darbe. 7 – 11 punktuose reglamentuojami atvejai kai surašomi N-1 ir N-2 formos aktai. Pažymėtina, kad tokie aktai surašomi tik tada, kai įrodoma, kad nelaimingas atsitikimas tikrai susijęs su darbu. 12 Nuostatų punkte nurodyti atvejai kai nesurašomi aukščiau įvardytų formų aktai. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad šioje Nuostatų dalyje reglamentuojama incidento tyrimo tvarka nurodoma, kad dvišalės komisijos tirdamos tokį įvykį surašo laisvos formos aktą.

Analizuojant tą nuostatų dalį pastebėjome, kad sąvokų sąrašė nėra tokio termino, kaip socialiniai partneriai. Tai byloja apie tai, kad nuostatuose jiems skiriama nedaug dėmesio. Pagal visus šiuolaikinius reikalavimus darbo santykiuose socialiniai partneriai užima vieną iš pagrindinių vietų. Pažymėtina ir tai, kad bendrosiose nuostatose nereglamentuojamas nelaimingas atsitikimas, kuris įvyksta užsienio piliečiui dirbančiam Lietuvoje.

Darytina išvada, kad nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo nuostatuose reikėtų reglamentuoti socialinių partnerių dalyvavimą tyrime, taip pat užsienio piliečių teisinę padėtį surašant N-1 ar N-2 formos aktus.

Antroje Nuostatų dalyje reglamentuojami pranešimai apie nelaimingus atsitikimus darbe. 16 straipsnyje teigiama, kad asmuo, matęs nelaimingą atsitikimą privalo nedelsdamas pranešti apie tai padalinio ar įmonės vadovui. Tas pats asmuo privalo suteikti nukentėjusiajam pirmąją medicininę pagalbą. Kiti šios dalies straipsniai reglamentuoja tai, kam ir kaip reikėtų pranešti apie sunkius ir mirtinus nelaimingus atsitikimus darbe. Teigiama, kad nedelsiant reikia pranešti atitinkamos apylinkės prokuratūrai, Valstybinės darbo inspekcijos teritoriniam skyriui (pateikiant nustatytos formos pranešimą) ir nukentėjusiojo šeimai ar jo atstovui. Atskirai reikėtų pranešti apie: statinių avarijas – apskrities viršininko administracijai, pavojingų objektų, kitų objektų ar įrenginių avarijas gaisrus sprogimus – Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui bei civilinės saugos departamentui, avarijas vežant pavojingus krovinius – be aukščiau išvardintų departamentų reikia pranešti Valstybinei kelių transporto inspekcijai, apie branduolinės energijos objektų veiklos sutrikimą – Valstybinei atominės energetikos saugos inspekcijai.

Kalbant apie sveikatos priežiūros įstaigų veiklą suteikiant pagalbą nukentėjusiajam darbe asmeniui pažymėtina, kad tokios įstaigos taip pat turėtų pranešti apie sunkius ir mirtinus susižalojimus – atitinkamos apylinkės prokuratūrai, apie visus susižalojimus – Valstybinės darbo inspekcijos teritoriniam skyriui ir darbdaviui.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad šioje nuostatų dalyje neminimas pranešimas draudimo įstaigai, kurioje yra apdraustas nukentėjusysis. Būtent ta įstaiga turėtų sumokėti kompensaciją darbuotojui. Darytina išvada, kad darbdavys ar darbdavio atstovas apie nelaimingą atsitikimą darbe turėtų pranešti draudimo įstaigai, kurioje yra apdraustas nukentėjusysis.

Trečioje Nuostatų dalyje reglamentuojamas nelaimingų atsitikimų darbe tyrimas. Nuostatų 30 punkte teigiama, kad lengvus nelaimingus atsitikimus darbe tiria įmonės vadovo įsakymu sudaryta dvišalė komisija į kurią įeina darbdavio atstovai ir darbuotojų atstovai atsakingi užsaugą ir sveikatą darbe. 31 punktas reglamentuoja sunkių ir mirtinų nelaimingų atsitikimų tyrimą. Juos turėtų tirti Valstybinės darbo inspekcijos inspektorius, dalyvaujant darbdavio atstovui ir darbuotojų atstovui saugai ir sveikatai. Pažymėtina, kad ir pirmuoju ir antruoju tyrimo atveju jame gali dalyvauti nukentėjusysis ar jo atstovas, draudimo įstaigos atstovas, mokymo įstaigos atstovas. Įdomu tai, kad Nuostatuose teigiama juk neatvykus darbuotojo atstovams tyrimas vis tiek vykdomas. Tokia nuostata verčia susimąstyti apie darbuotojų interesų gynimą tiriant nelaimingą atsitikimą. Manytina, kad tam, kad geriau apginti nukentėjusįjį į 30 ir 31 punktų nuostatas reikėtų įnešti tokią pataisą: žodžius „gali dalyvauti“

reikėtų pakeisti žodžiais „privalo dalyvauti“. Taip pat tyrimo metu galėtų dalyvauti profesinių sąjungų ar darbo tarybų atstovai.

Analizuojant tą Nuostatų dalį reikėtų paminėti ir tai, kad tiriami ir į apskaitą įtraukiami tik tokie nelaimingi atsitikimai, kurie yra susiję su darbu. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad prie nesusijusių su darbu nelaimingų atsitikimų priskiriami tokie įvykiai:

1. darbuotojas sąmoningai siekė, kad įvyktų nelaimingas atsitikimas;
2. asmuo susižalojo ar mirė darydamas nusikalstama veiką;
3. savavališkai be vadovų žinios dirbo sau (savo interesais);
4. darbuotojas nukentėjo, kai prieš jį buvo panaudotas smurtas, jeigu smurto aplinkybės ir motyvai nesusiję su darbu.

Paskutinis teiginys verčia susimąstyti apie tai, ar nepažeidžiami nukentėjusiųjų interesai, nes prieš darbuotoją buvo panaudotas smurtas, galima padaryti prielaidą, kad tuo metu darbuotojas neteko darbingumo, gal net mirė ir jo šeima liko be maitintojo. Kaip tokiais atvejais turėtų pasielgti darbdavys? Kokios socialinės garantijos siūlomos nukentėjusiajam? Tam, kad atsakyti į tuos klausimus reikėtų peržiūrėti tą Nuostatų dalį ir kitaip įvertinti su darbu nesusijusių nelaimingų atsitikimų reikšmę.

Nelaimingų atsitikimų, susijusių su darbu tyrimo tvarką galėtume pateikti 1 lentelėje:

1 lentelė. Nelaimingų atsitikimų, susijusių su darbu tyrimo tvarka

Nelaimingo atsitikimo sunkumas ir vieta	Tyrimo tvarka
Lengvi nelaimingi atsitikimai	1) tiria darbdavio įsakymu ar kitu tvarkomuoju dokumentu patvirtinta dvišalė komisija, sudaryta iš darbdavio ir darbuotojų atstovo (atstovų); 2) nelaimingo atsitikimo darbe tyrimo trukmė – 7 darbo dienos nuo įvykio dienos; 3) surašomi N-1 arba N-2 formos aktai.
Sunkūs bei mirtini nelaimingi atsitikimai	1) tiria Valstybinė darbo inspekcija, dalyvaujant darbdavio ir darbuotojų atstovui; 2) tyrimo trukmė – 20 darbo dienų (atsižvelgiant į tyrimo sudėtingumą gali būti pratęstas ilgesniam nei 20 dienų laikotarpiui) nuo įvykio dienos; 3) surašomi N-1 arba N-2 formos aktai.
Sunkūs ar mirtini nelaimingi atsitikimai laive	1) tiria laivo kapitono sudaryta komisija ir Valstybinė darbo inspekcija (kai laivas grįžta į Lietuvos uosta arba gaunami tyrimo dokumentai); 2) tyrimo trukmė – 7 darbo dienos po to, kai laivas grįžta į Lietuvos uostą.
Nelaimingas atsitikimas darbe už Lietuvos Respublikos ribų	1) tiria Valstybinė darbo inspekcija, kai per Lietuvos Respublikos diplomatinės atstovybes ar konsulines įstaigas, ar įmonių, kuriose įvyko nelaimingas atsitikimas, gaunami reikiami dokumentai; 2) tyrimo trukmė – 7 darbo dienos.

Nelaimingas atsitikimas darbe ne įmonės teritorijoje dėl eismo saugumo taisyklių pažeidimo	<ol style="list-style-type: none"> 1) Lengvus nelaimingus atsitikimus darbe tiria darbuotojo sudaryta dvišalė komisija, atsižvelgdama į atitinkamų įstaigų išvadas ar pateiktus dokumentus; 2) Sunkius ir mirtinus nelaimingus atsitikimus tiria Valstybinė darbo inspekcija, vadovaujantis kelių policijos ar specialiųjų komisijų išvadomis; 3) Tyrimo trukmė – pagal nuostatus
--	--

Kaip matome 1 – oje lentelėje lengvus nelaimingus atsitikimus tiria darbdavio sudaryta dvišalė komisija, o sunkius ir mirtinus nelaimingus atsitikimus tiria Valstybinė darbo inspekcija, dalyvaujant darbdavio ir darbuotojų atstovams, taip pat kitos suinteresuotos įstaigos, pvz. prokuratūra.

Apibendrinant, galima teigti, kad tokios tyrimo tvarkos privalo laikytis visos įmonės, įstaigos, organizacijos ir kitos organizacinės struktūros bei fiziniai asmenys, samdantys kitus asmenis; išskyrus – krašto apsaugos ir vidaus reikalų sistemas, muitines, valstybės saugumo ir kitų institucijų pareigūnus, kurių tarnybinius santykius nustato statutai.

Įdomu tai, kad šioje Nuostatų dalyje visai nereglamentuojama nelaimingo atsitikimo darbe, kuris įvyko užsienio piliečiui dirbančiam Lietuvos Respublikoje tyrimo tvarka. Norėtusi pabrėžti, kad šiuolaikinėmis darbo rinkos sąlygomis ta problema turėtų būti aktuali, kaip darbdaviams, taip ir darbuotojams bei jų atstovams.

Ketvirtoje Nuostatų dalyje reglamentuojamas nelaimingų atsitikimų darbe registravimas, apskaita, analizė ir tyrimo dokumentų saugojimas. Pažymėtina tai, kad įmonių registravimo žurnale registruojami visi incidentai bei nelaimingi atsitikimai, kurie įvyksta darbe, o visų ištirtų nelaimingų atsitikimų darbe aktai registruojami ir įtraukiami į apskaitą Valstybinėje darbo inspekcijoje. Nuostatų 61.1 ir 61.2 punktuose nurodyta kokia tvarka vyksta tyrimo aktų registravimas. Nelaimingų atsitikimų darbe aktai saugomi 45 metus, o sunkių ir mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo dokumentai saugomi nuolat.

Penktoje Nuostatų dalyje reglamentuojamas skundų ir pareiškimų nagrinėjimas. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad jei įmonės vadovas atsisako tirti nelaimingą atsitikimą, darbuotojų atstovai ar jų šeimos nariai, bei patys nukentėjęsieji turi teisę kreiptis į Valstybinę darbo inspekciją, kuri privalo skirti inspektorių nelaimingam atsitikimui darbe tirti. Valstybinės darbo inspekcijos inspektoriaus atliktas tyrimas ir sprendimai gali būti skundžiami Lietuvos Respublikos vyriausiajam valstybiniam inspektoriui ar teismui. Pareiškimus dėl nelaimingų atsitikimų darbe aplinkybių ir priežasčių galima pateikti per 30 dienų nuo nelaimingo atsitikimo darbe akto surašymo dienos. Mirusiojo dėl nelaimingo atsitikimo darbe atstovas ar jo šeima gali kreiptis į Lietuvos Respublikos vyriausiąjį valstybinį darbo inspektorių per vienerius

metus nuo nelaimingo atsitikimo darbe akto surašymo dienos. Valstybinė darbo inspekcija pareiškimus privalo išnagrinėti per 30 dienų nuo jų gavimo. Po nagrinėjimo gali būti skirtas papildomas ar pakartotinas tyrimas. Valstybinės darbo inspekcijos atsisakymas skirti papildomą ar pakartotiną tyrimą gali būti apskūstas teismui. Analizuojant tą Nuostatų dalį, norėtūsi pažymėti, kad nukentėjusysis, ar jo atstovai dėl nelaimingo atsitikimo darbe tyrimo ar jo eigos pažeidimų tiesiogiai negali kreiptis į teismą. Įdomu ir tai, kad mirusiojo dėl nelaimingo atsitikimo darbe atstovai ar jo šeimos nariai tyrimo aktus apskūsti gali tik per vienerius metus, nes kito termino Nuostatai nereglamentuoja.

Baigiamosiose nuostatose atskirai apžvelgiami Valstybinės darbo inspekcijos inspektorių ir įmonių vadovų bei darbdavių įgaliotų asmenų veiksmai bei teisės tiriant nelaimingus atsitikimus darbe. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad nelaimingi atsitikimai darbe, įvykę iki šių Nuostatų įsigaliojimo, tiriami vadovaujantis teisės aktais, galiojusiais tuo metu, kai įvyko nelaimingas atsitikimas darbe. Prie Nuostatų pridedami pranešimų apie nelaimingą atsitikimą darbe, pakeliui į darbą ar iš darbo bei tyrimo aktų pavyzdžiai. Pažymėtina tai, kad pranešime apie nelaimingą atsitikimą nėra jokios informacijos apie nukentėjusiojo darbo stažą, patirtį bei kvalifikacijos lygį. Renkant informaciją apie nelaimingus atsitikimus ir taikant prevencines priemones tokia informacija būtų tikrai vertinga.

Įvertinant nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos Nuostatus norėtūsi pažymėti:

1. Nuostatuose mažai dėmesio skiriama nukentėjusiajam, jo interesų gynimui bei apsaugai nedarbo metu.
2. Šiuolaikinėmis darbo rinkos sąlygomis reikėtų atkreipti dėmesį į užsienio piliečių, dirbančių Lietuvoje, teisinės garantijas ir socialinę apsaugą nelaimingo atsitikimo atveju.
3. Remiantis Valstybinės darbo inspekcijos ataskaitomis galima teigti, kad dėl darbuotojų apsvaigimo alkoholiu daugėja nelaimingų atsitikimų darbe skaičius. Tokių įvykių Nuostatai nereglamentuoja.
4. Atidžiau reikėtų pažvelgti į nelaimingo atsitikimo, kuris įvyko darbuotojui vykstant į komandiruotę ar iš jos, tyrimą. Reikalaujama, kad darbuotojas vyktų tik su įmonėje registruotu ar jai priklausančiu bei jos samdytu transportu. Bet dažnai darbuotojas į tokias komandiruotes vyksta su savo transporto priemone.

2.2 LR nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo nuostatų lyginamoji analizė su užsienio šalių patirtimi šioje srityje

Pagrindinis šio magistrinio darbo tikslas – įvertinti Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo nuostatus lyginant juos su užsienio šalių praktika bei patirtimi šioje srityje. Būtent todėl, atsitiktinės atrankos būdu lyginamajai analizei pasirinkome *Didžiosios Britanijos, Prancūzijos, Kanados ir Rusijos Federacijos* nelaimingų atsitikimų darbe tyrimą reglamentuojančius dokumentus. Lyginimui pasirinkome sekančius kriterijus:

1. *dokumentai, reglamentuojantys nelaimingo atsitikimo darbe tyrimą;*
2. *nelaimingo atsitikimo darbe sąvoka;*
3. *registracija ir pranešimai apie nelaimingus atsitikimus darbe;*
4. *nelaimingo atsitikimo darbe tyrimo tvarka;*
5. *kas gina darbuotojų interesus nelaimingo atsitikimo darbe tyrimo metu.*

Tokius kriterijus pasirinkome neatsitiktinai, norėta sužinoti kaip užsienio šalyse traktuojamas nelaimingas atsitikimas darbe, kaip ginami darbuotojų interesai, kokia nelaimingo atsitikimo darbe tyrimo tvarka, ką galėtume panaudoti tobulinant Nuostatus.

Analizės metu sužinojome, kad nelaimingų atsitikimų tyrimo nuostatai yra *Lietuvos Respublikoje, Rusijos Federacijoje ir Kanadoje. Didžiojoje Britanijoje* tokį tyrimą reglamentuoja bendra nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo instrukcija ir įvairūs teisiniai aktai ir dokumentai, kurie suderinti su atskiromis ekonominės veiklos sritimis: nelaimingo atsitikimo tyrimas kalnakasyboje, stiklo pramonėje, transporte, statyboje ir t. t. *Prancūzijoje* nelaimingų atsitikimų tyrimą reglamentuoja Darbo kodeksas ir keli dekretai.

Didžiojoje Britanijoje[8,10,5]: teisiniuose dokumentuose konkrečiau nelaimingo atsitikimo darbe apibrėžimo nėra, daroma nuoroda į nelaimingą įvykį darbo vietoje. Tai staigus sveikatos sutrikdymas darbo vietoje, tokio sveikatos sutrikdymo padariniais galėtų būti: darbuotojo mirtis, sunkūs kūno sužalojimai, lengvas sveikatos sutrikdymas. Norėtusi pastebėti, kad prie mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe priskiriami ir tokie atvejai kai dėl traumos patirtos darbe darbuotojas miršta po vienerių metų ar jų eigoje. Prie nelaimingų atsitikimų darbe priskiriamos avarijos ir avarinės situacijos, taip pat tokie įvykiai, kai prieš darbuotoją buvo panaudotas smurtas. Darbdaviams pateiktas registruojamų nelaimingų atsitikimų darbe sąrašas ir reikalaujama, kad apie tokius įvykius būtų pranešama teisėsaugos organams.

Prancūzijoje[10] nelaimingas atsitikimas darbe traktuojamas, kaip įvykis, kuris baigėsi sveikatos sutrikdymu ar profesine liga. Kitaip tariant nenumatytas mirtinas, sunkus ar lengvas sveikatos sutrikdymas darbe ar pakeliui į darbą ar iš darbo.

Rusijos Federacijoje taip pat kaip ir *Didžiojoje Britanijoje* konkretaus nelaimingo atsitikimo apibrėžimo nėra, bet *Rusijos Darbo kodekse* [20 p.66] ir *Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatuose* [19 p.1] teigiama, kad tiriami tokie įvykiai darbe kai darbuotojas patiria mirtiną, sunkią ar lengvą traumą. Ten pat pateikiamas įvairių sveikatos sutrikdymų sąrašas į kurį įeina ir kito asmens fizinis smurtas darbuotojo atžvilgiu, saulės smūgis ir įvairūs spinduliavimo bei elektros poveikiai darbuotojui.

Kanadoje[1] nelaimingas atsitikimas darbe traktuojamas, kaip staigus sveikatos sutrikdymas, kuriuo metu darbuotojas patiria sunkų ar lengvą kūno sužalojimą, o kartais net miršta.

Kalbant apie nelaimingų atsitikimų darbe registraciją ir pranešimus apie tokius įvykius reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad kiekvienoje analizuojamoje šalyje yra įvairios nelaimingų atsitikimų darbe registravimo bei pranešimų sistemos.

Didžiojoje Britanijoje – registruojami bei įtraukiami į apskaitą visi nelaimingi atsitikimai darbe (taip pat ir incidentai bei avarijos), bet neregistruojami nelaimingi atsitikimai pakeliui į darbą ir iš darbo. Tokia pat situacija yra ir *Prancūzijoje*.

Kanadoje bei *Rusijoje* įmonės lygmenyje registruojami visi nelaimingi atsitikimai darbe bei pakeliui į darbą ir iš darbo. Apie įvykusius sunkius ir mirtinus nelaimingus atsitikimus *Rusijoje* pranešama Valstybinei darbo inspekcijai ir prokuratūrai. Įdomų tai, kad apie visus nelaimingus atsitikimus darbe pranešama Profesinių sąjungų teritoriniam skyriui. *Kanadoje* apie visus nelaimingus atsitikimus darbe pranešama Darbo saugos organams, draudimo įstaigoms, darbo inspekcijoms ir darbuotojų atstovams. *Prancūzijoje* apie nelaimingus atsitikimus darbe pranešama draudimo įstaigoms ir teisėsaugos organams. *Didžiojoje Britanijoje* informaciją apie nelaimingus atsitikimus renka teisėsaugos organai, todėl jiems pranešama visa registruojama informacija.

Analizuojant nelaimingo atsitikimo darbe tyrimo tvarką reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kokie asmenys bei kokios instancijos turėtų tirti nelaimingą atsitikimą darbe. Pastebėjome tai, kad lengvus nelaimingus atsitikimus bei incidentus tiria drabdavio teisiniu aktu patvirtinta komisija, o sunkius ir mirtinus nelaimingus atsitikimus tiria įvairios valstybinės institucijos bei ekspertai. Taip pat norėtųsi pabrėžti, kad kiekvienoje šalyje yra tam tikri tyrimo modeliai. Darbdaviai gali pasirinkti vienokį ar kitokį tyrimo modelį.

Visas instancijas, kurios tiria nelaimingus atsitikimus darbe galėtume pateikti 2 lentelėje:

2 lentelė. Instancijos ir asmenys atsakingi už nelaimingų atsitikimų darbe tyrimą

Šalis / Nelaimingas atsitikimas	Lietuvos Respublika	Rusijos Federacija	Didžioji Britanija	Prancūzija	Kanada
Lengvas nelaimingas atsitikimas ir incidentas	Darbdavio sudaryta dvišalė komisija (darbdavio atstovas, darbuotojas atsakingas už saugą ir sveikatą darbe)	Darbdavio patvirtinta komisija ir profesinės sąjungos atstovai	Darbdavio atstovai, darbuotojai atsakingi už saugą, profesinės sąjungos	Darbdavio atstovai ir darbuotojų atstovai, draudimo įstaigos	Darbdavio atstovai, darbuotojų atstovai, liudytojai, visi asmenys, norintys padėti tyrimui
Sunkus ar mirtinas nelaimingas atsitikimas	Valstybinė darbo inspekcija dalyvaujant darbdavio bei darbuotojo atstovams. Prokuratūra.	Valstybinė darbo inspekcija, Profesinė sąjunga, prokuratūra. Tam tikrais atvejais Vyriausybės sudaryta komisija.	Teisėsaugos organai, pramonininkų federacijos, draudėjų asociacijos, darbo saugos ir sveikatos tarnybos	Ekspertai, Darbo saugos arstovai, teisėsaugos organai ir draudimo įstaigos	Kompetetingi asmenys, ekspertai, darbo saugos tarnybos, teisėsaugos bei darbuotojų atstovai

Kaip matome 2-oje lentelėje, beveik visose šalyse lengvus nelaimingus atsitikimus ir incidentus tiria darbdavių sudarytos komisijos. Pažymėtina tai, kad *Rusijoje ir Didžiojoje Britanijoje* tyrime privalo dalyvauti profesinės sąjungos atstovai, o *Kanadoje* įvykio liudytojai ir kiti asmenys, kurie galėtų padėti kokybiškai iširti nelaimingą atsitikimą.

Sunkius ir mirtinus nelaimingus atsitikimus darbe tiria: *Rusijos Federacijoje* ir *Lietuvos Respublikoje* – Valstybinės darbo inspekcijos. Pastebėtas tik toks skirtumas: *Rusijoje* tyrime privalo dalyvauti profesinės sąjungos atstovai, o *Lietuvoje* darbuotojo atstovai gali dalyvauti, bet jiems neatvykus tyrimas vykdomas be jų.

Prancūzijoje ir *Kanadoje* sunkių ir mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe tyrime privalo dalyvauti ekspertai ir kompetetingi asmenys (ekonominės veiklos sričių ekspertai). *Didžiojoje Britanijoje* ir *Prancūzijoje* tyrime dalyvauja draudimo įstaigos. *Kanadoje* ir *Didžiojoje Britanijoje* tyrimą organizuoja darbo saugos tarnybos.

Dabar, kai aptarėme kokios instancijos ir kokie asmenys organizuoja bei dalyvauja tyrime, galime aptarti kaip vyksta nelaimingų atsitikimų darbe tyrimas.

Didžiojoje Britanijoje pateikiama tokia, bendra visiems nelaimingiems atsitikimams darbe tyrimo tvarka:

1. suteikti pirmąją pagalbą;
2. greita ataskaita apie įvykį į visas reikiamas struktūras;
3. faktų ir įrodymų rinkimas: daiktiniai įrodymai, liudytojų apklausa, dokumentacijos tikrinimas;
4. surinktos medžiagos sintezė ir analizė;
5. įvykio trukmės ir eigos analizė: kas įvyko prieš nelaimingą atsitikimą ir po jo;
6. hipotezės pateikimas: kas įvyko, kaip ir kodėl įvyko;
7. išvados ir rekomendacijos.

Kaip matome, pirmojoje vietoje yra pirmosios pagalbos nukentėjusiajam suteikimas, tai žmoniška ir suprantama. Kalbant apie greitą ataskaitą reikėtų pažymėti, kad Didžiojoje Britanijoje taikomas ataskaitos telefonu ar internetu metodas. Apie įvykį nedelsiant pranešama darbdaviui, kuris informuoja draudimo įstaigą, teisėsaugos organus ir profesinės sąjungos atstovus. Pabrėžiama, kad įvairioms struktūroms apie įvykį būtina pranešti per 24 valandas. Įvykio vietą būtina palikti tokia pat kokia ji buvo nelaimingo atsitikimo metu. Sunkių ir mirtinų nelaimingų atsitikimų atvejais reikia susisiekti su artimiausiais Darbo saugos ofisais ir OSHA atstovais, kurie turėtų vykdyti tyrimą. Po pranešimo ir įvykio registravimo vyksta pats tyrimas. Tyrime privalo dalyvauti įvykio liudytojai, darbų vadovai, darbdavio ir darbuotojų atstovai. Pažymėtina tai, kad tyrimo dalyviams *svarbu ne tai kaip įvyko, bet svarbu kodėl tai įvyko, kodėl niekas nenumatė, kad tai gali atsitikti*. Tai yra pagrindinis tyrimo tikslas, siekiama, kad tokie nelaimingi atsitikimai darbe nepasikartotų, kad susižalotų kuo mažiau darbuotojų. Visa tyrimo eiga parodo, kad ieškomas optimaliausias darbo organizavimo variantas.

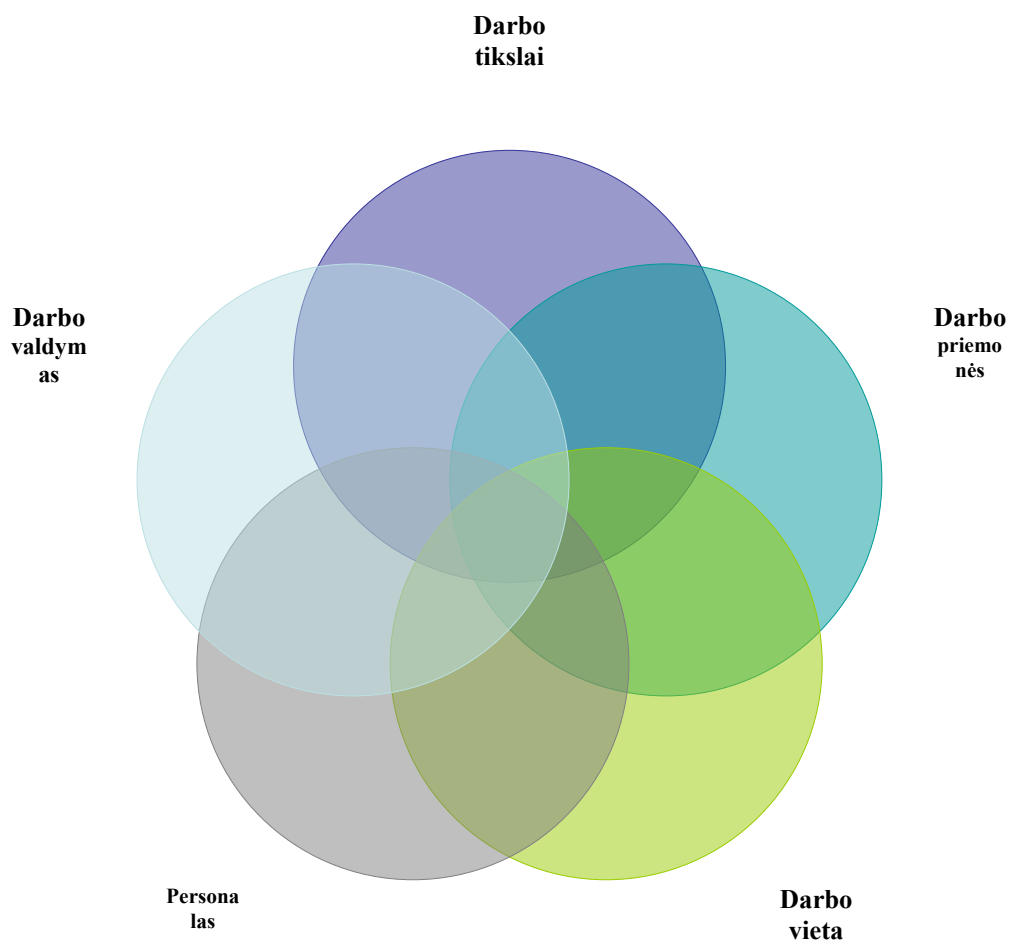
Kaip jau minėjome šioje šalyje atskirai reglamentuojamas nelaimingų atsitikimų tyrimas pagal ekonomines veiklos rūšis. Atskiras dėmesys skiriamas kalnakasybai, transportui, stiklo pramonei ir statybai. Tokiame tyrime turėtų dalyvauti ekspertai.

Kanadoje tiriami visi nelaimingi atsitikimai darbe ir incidentai tam, kad nustatyti jų priežastis. *Akcentuojamas ne pats tyrimas, o pagrindinės įvykio priežastys*. Į tyrimą įtraukiami kompetetingi asmenys, kurie nusimano apie tos srities darbo procesus, taip pat asmenys, kurie yra dalyvavę panašiuose tyrimuose ir t. t. Tyrimas gali būti labai smulkmenišką: pavyzdžiui, jeigu prieš įvykį darbuotojas buvo atitrauktas nuo darbo, kodėl taip įvyko? Ar jis nesusijaudino? Visas tyrimo algoritmas atrodytų taip:

1. pirmosios pagalbos suteikimas;
2. pranešimas apie įvyki organizacijos ribose ir už jos ribų;
3. nelaimingo atsitikimo analizė (įvykio priežasčių ieškojimas ir analizė);
4. išvados ir rekomendacijos;
5. prevencinės priemonės ir jų efektyvumo patikrinimas.

Kalbant apie nelaimingo atsitikimo priežasčių nustatymą *Kanadoje* naudojamas priežasčių ieškojimo modelis:

1diagrama. Nelaimingo atsitikimo darbe priežasčių nustatymo sferos

Kaip matome 1-oje diagramoje, nelaimingo atsitikimo priežasčių ieškoma visose darbo proceso srityse. Pradžioje nustatoma ar teisingai buvo vykdomi darbo tikslai. Po to aptariamos

darbo priemonės: darbo įrankiai, medžiagos, įvairūs daiktai, kuriuos darbuotojas naudojo nelaimingo atsitikimo metu; išsiaiškinama ar priemonės buvo kokybiškos, ar buvo aiškinama kaip jas naudoti ir t. t. Svarbią vietą nelaimingo atsitikimo darbe priežasčių ieškojime užima darbuotojo darbo vietos analizė. Aplinkos, kurioje įvyko nelaimingas atsitikimas negalima keisti kol nebus iširtos visos įvykio priežastys, jeigu darbo vieta buvo pakeista, tai ją būtina užfiksuoti (nufotografuoti, nufilmuoti ar schematiškai pavaizduoti). Išanalizvus darbo aplinką einama prie įmonės personalo. Svarbu nustatyti psichologinę nukentėjusiojo būseną ir jo santykius su kolektyvu ir su vadovais. Paskutinė priežasčių ieškojimo sfera – įmonės valdymas. Šioje vietoje aiškinamasi, kaip vadovaujama darbais, kaip žiūrima į darbuotoją ir į jo darbą, ar visos teigiamo valdymo priemonės buvo panaudotos. Tyrimo eigoje svarbu nustatyti tokius nelaimingo atsitikimo veiksnius, kurie pasireiškė netinkamu organizavimu, saugumo priemonių nenumatymu ir pan. Viso tyrimo metu dalyvauja įvykio liudytojai ir žmonės, kurie mano, kad galėtų padėti tyrimui.

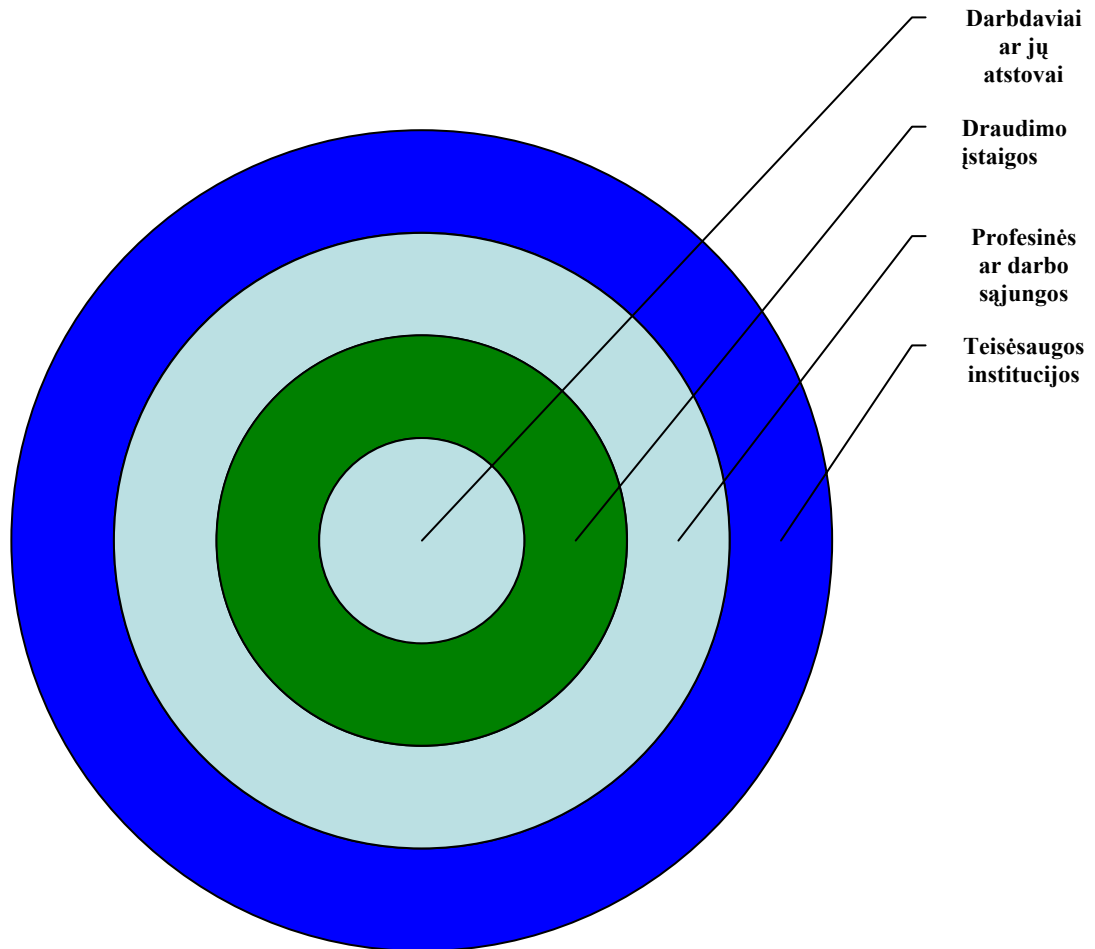
Prancūzijoje nelaimingo atsitikimo darbe tyrime privalo dalyvauti kvalifikuoti asmenys, darbdavio ir darbuotojų atstovai. Čia svarbi ne ataskaita apie įvykį, bet nelaimingų atsitikimų darbe prevencija. Faktas, kad įvyko nelaimingas atsitikimas darbe, yra prielaida, kad nebuvo įgyvendintos visos teisės aktais numatytos priemonės, todėl atsirado veiksnių, privedusių iki žalingų pasekmių. Visas tyrimas nukreiptas į tai, kad pateikti prevencines priemones ir ateityje numatyti tokius įvykius. Visą tyrimo eigą galėtume apibūdinti taip:

1. kreipimasis į sveikatos priežiūros centrą ir kvalifikuotos pirmosios pagalbos suteikimas;
2. pranešimas apie nelaimingą atsitikimą darbdaviui, kuris praneša draudimo įstaigai ir darbo saugos komitetui, jeigu reikia tai ir teisėsaugos organams;
3. nelaimingo atsitikimo analizė (priežasčių nustatymas ir analizė);
4. išvadų pateikimas;
5. prevencinių priemonių organizavimas;
6. po tam tikro laiko tarpsnio prevencinių priemonių efektyvumo nustatymas.

Norėtusi pastebėti, kad kad ypač atidžiai tiriami tokie nelaimingi atsitikimai, kurie baigėsi darbuotojo mirtimi ar sunkiais kūno sužalojimais (lūžiais, amputacijomis, išnarinimais ir pan.). Tokiais atvejais tyrime dalyvauja valstybinių struktūrų atstovai. Tyrimo metu turi būti nustatyta, ar organizuojant ir vykdant darbo procesus buvo užtikrinta darbo sauga.

Kiekviename atskirame nelaimingo atsitikimo darbe tyrime privalo dalyvauti draudimo įstaigų atstovai, profesinių sąjungų ir darbo tarybų atstovai, ekspertai ir įvykio liudytojai. Šių tyrimo dalyvių sąveiką parodysime 2 – oje diagramoje.

2 diagrama. Nelaimingo atsitikimo darbe tyrimo dalyvių sąveika

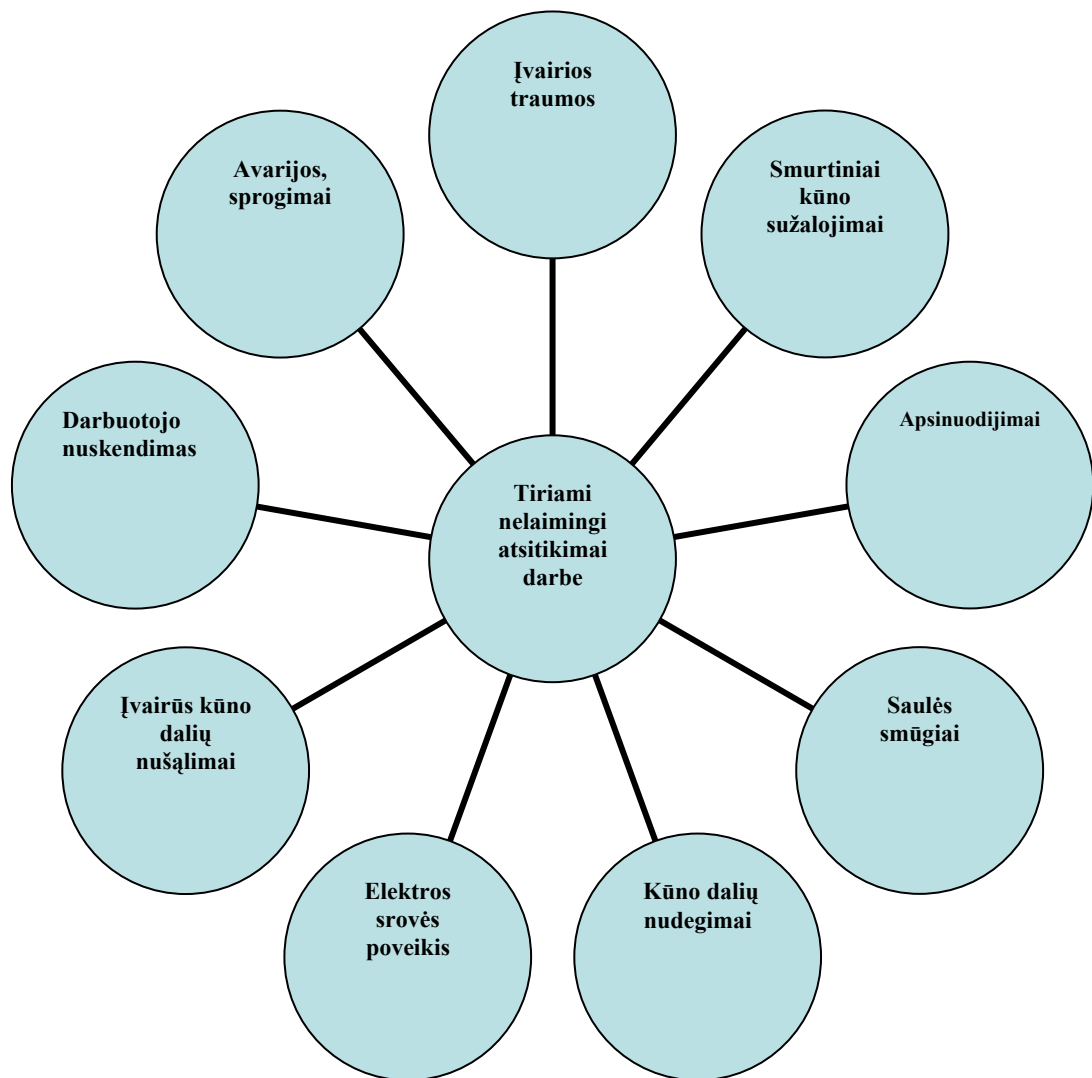
Kaip matome pagrindiniai tyrimo dalyviai yra darbdaviai, juos kontroliuoja draudimo įstaigos, profesinės sąjungos ir darbo tarybos, kurie atstovauja darbuotojų interesams. O mirtinų, sunkių ir grupinių nelaimingų atsitikimų atvejais tyrimą atlieka įvairios darbų saugos tarybos bei teisėsaugos atstovai. Draudimo įstaigos prižiūri visą tyrimą, nes jos atsakingos už kompensacines išmokas. Pažymėtina ir tai, kad tokia tyrimo eiga taikoma kiekvienai ekonominės veiklos rūšiai. Atskirai reglamentuojamas nelaimingo atsitikimo transporte, kalnakasyboje ir statyboje tyrimas, keliamas reikalavimas, kad tyrime dalyvautų šių sričių ekspertai.

Rusijos Federacijoje nelaimingų atsitikimų darbe tyrimą reglamentuoja Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo nuostatai. Šioje šalyje tyrimai visi nelaimingi atsitikimai įvykę:

1. darbuotojams, kurie dirba pagal darbo sutartis (kontraktus);
2. darbuotojams, kurie dirba pagal civilinę-teisinę sutartį;
3. studentams ir įvairių mokymosi įstaigų moksleiviams bei praktikantams;
4. kaliniams;
5. kitiems asmenims, kurie dalyvauja organizacijos bei individualios įmonės veikloje.

Pagal nuostatus prie tiriamų, susijusių su darbu nelaimingų atsitikimų priskiriami:

3 diagrama. Su darbu susiję nelaimingi atsitikimai

Kaip matome 3-oje diagramoje, Rusijoje tiriamas platus nelaimingų atsitikimų darbe diapazonas. Lengvus nelaimingus atsitikimus tiria darbdavio įsakymu patvirtinta dvišalė komisija. Tokiam tyrimui būdingi tokie tyrimo žingsniai:

1. suteikti pirmąją pagalbą nukentėjusiajam;
2. pranešti darbų vadovui;
3. nekeisti įvykio vietos;
4. per 24 valandas pranešti draudimo įstaigai;
5. artimiausiu laiku sudaryti komisiją ir atlikti tyrimą;
6. pateikti išvadas;
7. organizuoti prevencines priemones.

Tiriant mirtinus, sunkius ir grupinius nelaimingus atsitikimus aukščiau pateikta tyrimo eiga papildoma sekančiais reikalavimais:

- per 24 valandas apie įvykį reikia pranešti Valstybinei darbo inspekcijai
- pranešti prokuratūrai;
- kreiptis į teritorinį profesinės sąjungos skyrių;

Jeigu įvyksta rimta avarija ar sprogimas, kurių metu nukentėjo civiliai, ar buvo sugriauta didžioji pastatų dalis, tyrimo komisiją skiria Rusijos Federacijos vyriausybė, čia pat dalyvauja įvairių sričių ekspertai ir analitikai.

Apibendrinant šioje šalyje reglamentuojama nelaimingo atsitikimo darbe tyrimo tvarką, norėtuši pastebėti, kad kiekviename atskirame tyrime privalo dalyvauti profesinės sąjungos atstovai, kurie paraleliai veda savo nelaimingo atsitikimo darbe tyrimą ir pateikia savo įvykio priežasčių versiją. Visi nelaimingi atsitikimai darbe tiriami ir analizuojami tam, kad būtų nustatytos jų priežastys, numatytos priemonės tokioms priežastims šalinti. Tokį teiginį galėtume pavadinti pagrindiniu nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo tikslu. Vienas svarbiausių ir pagrindinių šiandienos Rusijos Federacijos požiūrių į nelaimingų atsitikimų tyrimą – reikia surasti tokias prevencines priemones, kurios padėtų organizuoti saugias ir sveikas darbo sąlygas bei užtikrintų minimalų traumatizmą darbe.

Kalbant apie darbuotojų interesų ginimą nelaimingo atsitikimo darbe tyrimo metu galima teigti, kad kiekvienoje analizuojamoje valstybėje įvairios darbo tarybos ir profesinės sąjungos daugiau ar mažiau gina darbuotojus ir atstovauja jiems tyrimo eigoje. Kaip tai atrodo, pateiksime 3 – oje lentelėje:

3 lentelė. Darbuotojų ginimas nelaimingo atsitikimo tyrimo metu

Valstybė	Darbuotojų atstovai ir jų dalyvavimas tyrime
Didžioji Britanija	Profesinės sąjungos ir darbo tarybos; privalo dalyvauti jei darbuotojas pareiškė tokį norą.
Kanada	Darbuotojų susivienijimai ir profesinės sąjungos; privalo dalyvauti tyrime.
Prancūzija	Darbo tarybos ir profesinės sąjungos; privalo dalyvauti.
Rusijos Federacija	Profesinės sąjungos; privalo dalyvauti.
Lietuvos Respublika	Profesinės sąjungos ar kiti darbuotojų atstovai; gali dalyvauti, jei jie neatvyksta tyrimas vykdomas be jų.

Kaip matome 3-oje lentelėje, Kanadoje, Prancūzijoje ir Rusijos Federacijoje profesinės sąjungos ir kiti darbuotojų atstovai visais atvejais privalo dalyvauti tyrime ir ginti darbuotojų interesus. Didžiojoje Britanijoje darbuotojų atstovai privalo dalyvauti tyrime, jeigu to nori pats nukentėjęs darbuotojas. Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatuose privalomas darbuotojų atstovų dalyvavimas tyrime nereglamentuojamas, teigiama, kad tyrime gali dalyvauti tokie atstovai. Toks teiginys verčia susimąstyti apie tai, ar mūsų šalyje nelaimingo atsitikimo tyrimo metu pakankamai ginami darbuotojų interesai?

Šiame skyriuje apžvelgėme Didžiosios Britanijos, Kanados, Prancūzijos ir Rusijos Federacijos nelaimingo atsitikimo darbe tyrimo tvarką ir ypatumus. Lyginant aukščiau pateiktą medžiagą su Lietuvos Respublikoje galiojančiais nelaimingo atsitikimo darbe tyrimo ir apskaitos nuostatais (žr. 2.1. skyrių) galima teigti:

1. Konkrečius, visoms ekonominės veiklos rūšims taikomus nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo nuostatus turi trys valstybės: Lietuvos Respublika, Rusijos Federacija ir Kanada. Didžiojoje Britanijoje nelaimingo atsitikimo darbe tyrimą reglamentuoja įvairūs teisiniai aktai, kurie susieti su ekonominės veiklos rūšimis. Prancūzijoje nelaimingo atsitikimo darbe tyrimas reglamentuojamas Darbo kodekse, jis papildytas keliais dekretais.
2. Kalbant apie nelaimingo atsitikimo sąvoką, beveik visose analizuojamose valstybėse daroma nuoroda į staigų ir netikėtą lengvą, sunkų ar mirtiną sveikatos sutrikdymą darbo vietoje. Konkreti nelaimingo atsitikimo darbe sąvoka yra tik Kanadoje ir Prancūzijoje.

3. Pažymėtina tai, kad Didžiojoje Britanijoje ir Prancūzijoje didžiulis dėmesys skiriamas nelaimingų atsitikimų darbe registravimui bei pranešimui apie juos. Valstybėse manoma, kad tai pagrindiniai informacijos rinkimo šaltiniai apie nelaimingus atsitikimus darbe. Lietuvos Respublikoje, Rusijos Federacijoje, Didžiojoje Britanijoje ir Prancūzijoje reglamentuojama įvykio registracija įmonėje ir kitose instancijose (sunkių, grupinių ir mirtinų atsitikimų registravimas). Kanadoje privalomai registruojami tik sunkūs, mirtini ir grupiniai nelaimingi atsitikimai darbe. Pranešimų apie nelaimingus atsitikimus darbe sistemos tiesiogiai surištos su nacionalinėmis kompensacinių išmokų sistemomis. Pavyzdžiui Prancūzijoje apie nelaimingą atsitikimą darbe pranešama draudimo įstaigai ir teisėsaugos institucijoms, Lietuvos Respublikoje – Valstybinei darbo inspekcijai ir draudimo įstaigai ir t. t.
4. Išnagrinėję nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo tvarką pastebėjome, kad Didžiojoje Britanijoje pagrindinis tyrimo tikslas – *nustatyti kodėl tai įvyko ir kodėl niekas nenumatė, kad tai gali įvykti*. Prancūzijoje tyrimo pagrindas - *efektyvių prevencinių priemonių organizavimas*. Kanadoje nelaimingo atsitikimo darbe tyrime naudojami įvairūs modeliai, vienas efektyviausių – įvykio priežasčių nustatymas. Šioje šalyje *akcentuojamas ne pats tyrimas, o įvykio priežasčių nustatymas ir prevencinių priemonių organizavimas*. Rusijos Federacijoje nelaimingų atsitikimų darbe tyrimas nukreiptas į tai, kad *nustatyti įvykio priežastis ir numatyti prevencines priemones*. Lietuvos Respublikos Nuostatuse nereglamentuojama kodėl tiriami nelaimingi atsitikimai darbe, bet Valstybinės darbo inspekcijos leidiniuose yra nurodoma, kad *nelaimingi atsitikimai darbe tiriami tam, kad nustatyti jų priežastis ir organizuoti bei numatyti prevencines priemones*.
5. Analizuojant darbuotojų interesų gynimą nelaimingo atsitikimo darbe tyrimo metu pastebėjome, kad Kanadoje, Prancūzijoje ir Rusijos Federacijoje darbuotojų atstovai privalo dalyvauti tyrime. Didžiojoje Britanijoje tokie atstovai dalyvauja tyrime jeigu pageidauja pats nukentėjęsysis ar jo šeima. Lietuvos Respublikoje darbuotojų atstovai gali dalyvauti tyrime, bet jiems nedalyvaujant tyrimas vyksta be jų.

3. TYRIMO ORGANIZAVIMO METODIKA

Tyrimas atliktas 2005 metų gegužės – rugpjūčio mėnesiais įvairiose Šiaulių bei Radviliškio miestų įmonėse ir įstaigose. Siekiant išsiaiškinti Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatų taikymo problemas, buvo organizuota darbuotojų, darbdavių ir darbuotojų atsakingų už saugą ir sveikatą darbe apklausa. Naudojome anketinės apklausos metodą. Tyrime dalyvavo Radviliškio ir Šiaulių miestų „Lietuvos geležinkelio“ infrastruktūrų darbdaviai ir darbuotojai, taip pat bendrųjų lavinimo mokyklų darbdaviai ir darbuotojai atsakingi už saugą ir sveikatą darbe. Buvo paruoštos dvi atskiros anketos: darbuotojams ir darbdaviams bei darbuotojams atsakingiems už saugą ir sveikatą darbe.

Pateikdami darbuotojams anketą norėjome sužinoti ar darbuotojai susipažinę su nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo nuostatais, ar jie jaučiasi saugūs tyrimo metu ir ką jų manymu reikėtų pakeisti. Tikėjomės nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo įvertinimo, kuris būtų naudingas įvertinant ir lyginant Nuostatus su užsienio šalių patirtimi. (žr. priedą Nr. 1)

Darbdaviams ir darbuotojams atsakingiems už saugą ir sveikatą darbe buvo pateikta sudėtingesnė anketa. Siekėme kuo daugiau sužinoti apie tai, kaip taikomi Nuostatai, ar respondentai tikrai susipažino su jais, ar taiko savo darbe, kokios problemos iškyla tyrimo metu ir pan. (žr. priedą Nr 2.)

Visiems respondentams buvo pateikti klausimai apie jų amžių, išsilavinimą ir kvalifikaciją. Tokiu būdu gavome duomenų apie pačius apklausos dalyvius (demografinius duomenis). Ketvirtoje lentelėje pateikiame apklausos dalyvių skaičių:

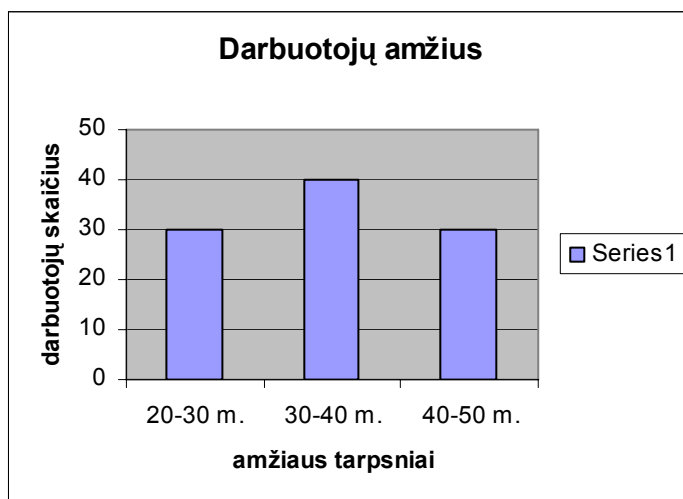
4 lentelė. Tyrime dalyvavusių respondentų imties charakteristika

Darbdaviai	Darbuotojai	Darbuotojai atsakingi už saugą ir sveikatą darbe	Iš viso apklausta
50	100	50	200

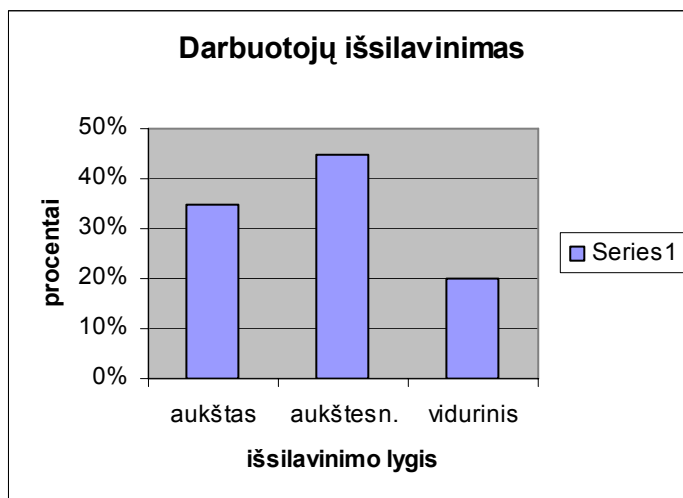
3.1 Šiaulių apskrities darbuotojų, darbdavių ir darbuotojų atsakingų už saugą ir sveikatą darbe apklausos rezultatai ir jų analizė.

Į darbuotojams pateiktos anketos klausimus (žr. priedą Nr.1) atsakė 100 įvairių Šiaulių ir Radviliškio miestų įmonių ir įstaigų darbuotojai.

1 klausimas darbuotojams: *Koks Jūsų amžius ir išsilavinimas?* (žr. 1a pav., 1b pav.)

1 a

1b

1a b pav. Darbuotojų amžius ir išsilavinimas

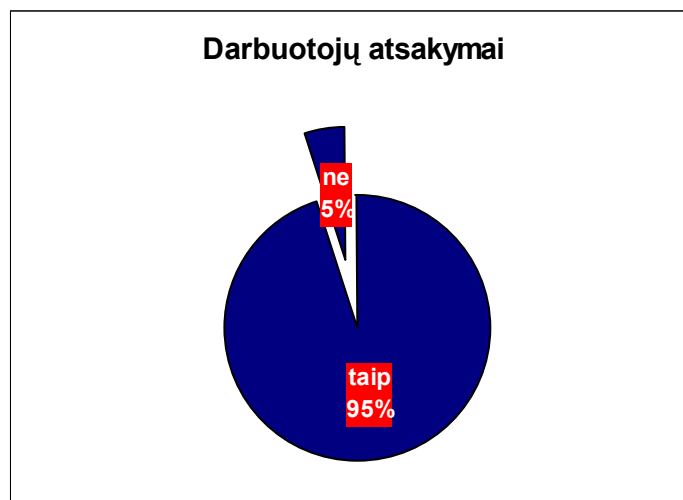
1a pav. matome, kad 30% apklaustųjų yra 20 – 30 metų žmonės, 40% visų respondentų yra 30 – 40 metų asmenys ir 30 darbuotojų – 40 – 50 metų. Kaip matome didžiąją apklaustųjų

dalį sudaro vidutinio ir vyresnio amžiaus darbuotojai, tai byloja apie jų patirtį ir įgūdžius (net 75 procentai teigia, kad jų darbo stažas įmonėje viršija 20m.).

1b pav. matome, kad 45 % respondentų turi aukštąjį išsilavinimą, 35% - aukštesnįjį ir 20% - vidurinį.

Apibendrinami atsakymus į pirmą klausimą galime padaryti išvadą, kad didžioji respondentų dalis yra 30 – 40 metų amžiaus, dauguma jų turi aukštesnįjį ar vidurinį išsilavinimą, bet gali pasigyrti darbo įgūdžiais ir patirtimi, nes jų darbo stažas viršija 20-ies metų ribą. 30% apklaustųjų yra žmonės, kurių amžius neviršija 30 metų. Net 80% iš jų turi aukštąjį išsilavinimą. Manytina, kad jie turi nemažai teorinių žinių ir moka jas taikyti praktikoje.

2 klausimas: *Ar susipašino su naujais nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatais?* (žr.2 pav.)

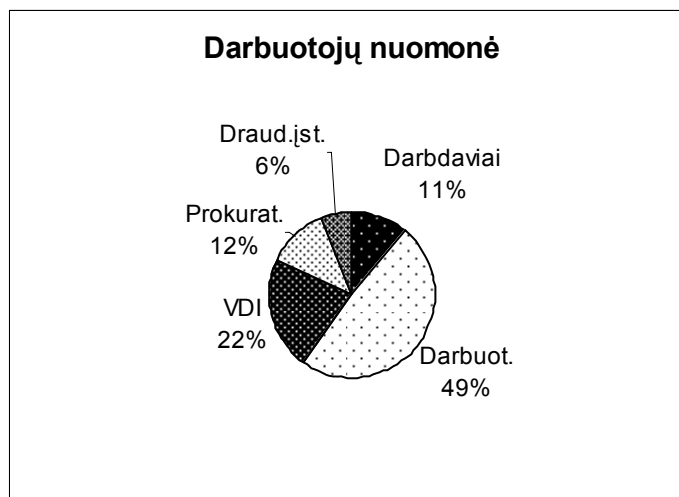

2 pav. Darbuotojų informatyvumo lygis

Kaip matome 2 pav., net 95% apklaustųjų jau susipažino su Nuostatai. Tik 5% respondentų teigia, kad dar neskaitė Nuostatų.

Apibendrinant atsakymus į 2 klausimą galima pasakyti, kad didžioji dalis respondentų žino apie ką eina kalba anketoje, t. y. darytina prielaida, kad jie gerai informuoti apie nelaimingų atsitikimų darbe tyrimą. Iš jų atsakymų sužinojome, kad tokią informaciją jiems perteikė darbuotojai atsakingi už saugą ir sveikatą darbe ar taip vadinami saugumo inžinieriai.

3 klausimas: *Kas Jūsų nuomone, turėtų dalyvauti nelaimingo atsitikimo darbe tyrime?*

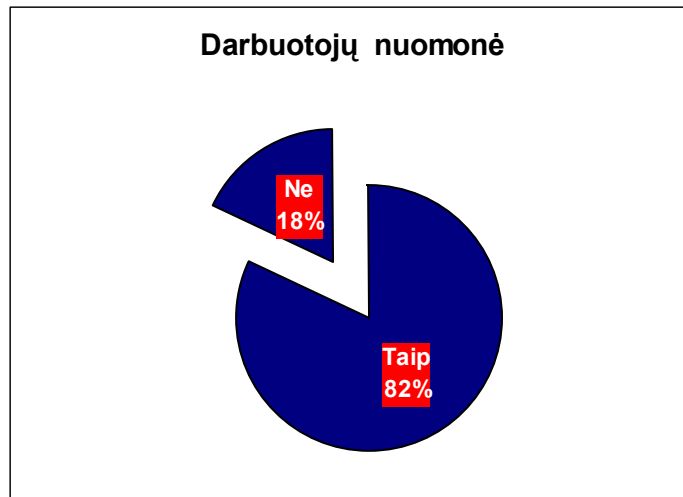

3 pav. Darbuotojų požiūris į tyrimo dalyvius

Kaip matome 3 pav., 49% respondentų mano, kad tyrime privalo dalyvauti darbuotojai ar jų atstovai. 22% norėtų, kad tyrime dalyvautų Valstybinės darbo inspekcijos atstovai. 12% apklaustųjų išreiškė nuomonę, kad prokuratūros atstovai dalyvautų nelaimingo atsitikimo darbe tyrime. 11% mano, kad darbdaviai ar jų atstovai privalo dalyvauti tyrime. Ir 6% galvoja, kad tyrime turėtų dalyvauti draudimo įstaigų atstovai.

Apibendrinant respondentų atsakymus į trečią klausimą norėtusi atkreipti dėmesį į tai, kad net 49% mano, kad darbuotojai ar jų atstovai privalo dalyvauti tyrime. Darytina išvada, kad jų interesai tyrimo metu ginami ne taip kaip jie norėtų. Nemažai apklaustųjų mano, kad Valtybinė darbo inspekcija turėtų dalyvauti tyrime. Jie galvoja, kad tokia kompetetinga institucija gali tinkamai ištirti nelaimingą atsitikimą darbe. Įdomu tai, kad tik 11% apklaustųjų norėtų, kad nelaimingą atsitikimą darbe tirtų darbdaviai, o 6% mano, kad tyrime turėtų dalyvauti draudimo įstaigų atstovai. Tokie atsakymai parodo, kad darbuotojai nepasitiki darbdaviais ir draudėjais, nemano, kad tokie tyrimo dalyviai galėtų tinkamai apginti jų interesus. Darytina išvada, kad Nuostatuose darbuotojai nerado teiginių, kurie reglamentuotų privalomą darbuotojų atstovų dalyvavimą tyrime.

4 klausimas: *Ar Jus pakankamai gerai instruktuoja darbo saugos klausimais?* (žr. 4 pav.)

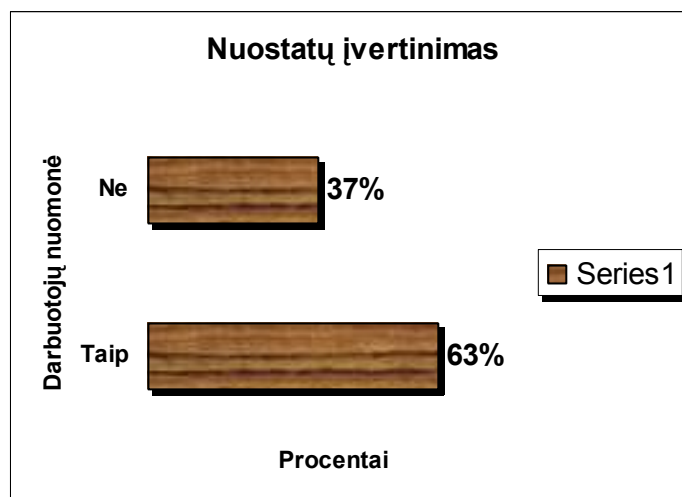

4 pav. Darbuotojų instruktavimas darbo saugos klausimais

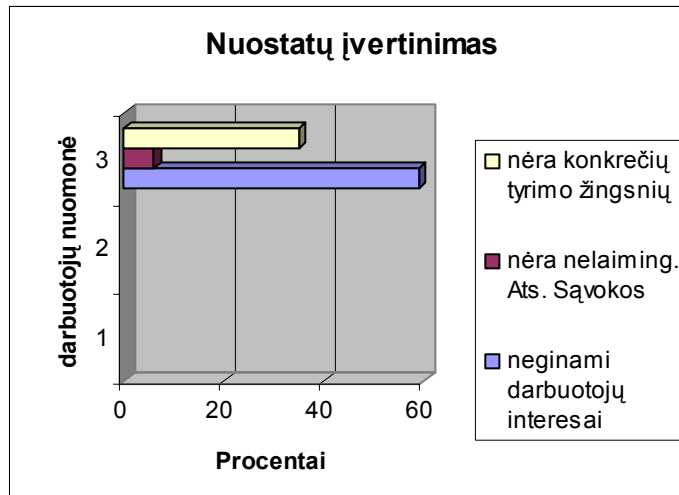
4 pav. matome, kad 82% respondentų gerai instruktuojami darbo saugos sferoje. 18% apklaustųjų mano, kad jų instruktavimo lygis nėra geras.

Apibendrinant atsakymus į 4 klausimą, norėtusi pastebėti, kad didžioji dalis respondentų (82%) pakankamai gerai instruktuojami darbo saugos klausimais, darytina išvada, kad tokie darbuotojai turėtų žinoti, kaip elgtis nelaimingo atsitikimo darbe atveju, kam apie tai pranešti. Tai rodo aukštą darbuotojų pasirengimo lygį.

5 klausimas: *Ar reikėtų tobulinti nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo nuostatus?* (žr. 5a, 5b pav.)

5a pav. Darbuotojų požiūris į Nuostatų tobulinimą

5b pav. Pagrindinės Nuostatų spragos

Kaip matome 5a pav. 63% apklaustųjų mano, kad Nuostatus reikėtų keisti. Iš 5b pav matome, kad 59% iš jų mano, juk Nuostatai negina darbuotojų interesų, todėl reikėtų juos keisti. 35% darbuotojų Nuostatuose nemato konkrečių tyrimo žingsnių ir mano, kad reikėtų koreguoti tą Nuostatų dalį, kurioje reglamentuojamas nelaimingo atsitikimo darbe tyrimas. 6% apklaustųjų netenkina nelaimingo atsitikimo sąvoka.

Apibendrinant darbuotojų atsakymus į 5 klausimą reikėtų pažymėti, kad net 59% respondentų, kurie mano, kad reikia keisti nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo nuostatus, teigia, kad Nuostatai nereglamentuoja darbuotojų interesų gynimo tyrimo metu. Atsižvelgiant į šiuolaikinio gyvenimo reikalavimus teisei Lietuvos Respublikos sistemai galime pabrėžti tai, kad tokia respondentų nuomonė parodo, kad galiojančiuose Nuostatuose yra spragų.

Analizuojant darbuotojų apklausos rezultatus, norėtusi pateikti tokias išvadas:

1. 80% darbuotojų turi aukštąjį ar aukštesnįjį išsilavinimą. 70% visų respondentų priklauso 30 – 50 metų amžiaus grupei. Tai byloja apie gerą darbuotojų profesinį pasirengimą ir tinkamus darbo įgūdžius.
2. 95% apklaustųjų susipažino su LR nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatais. Tokie rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad didžioji dalis darbuotojų pakankamai informuota apie nelaimingų atsitikimų darbe tyrimą. 82% respondentų mano, kad juos kokybiškai instruktuoja darbo saugos klausimais. 18% - mano priešingai. Toks nuomonių pasidalijimas parodo, kad darbuotojų atsakingų už saugą ir sveikatą darbe veikla yra

efektyvi, jie laiku ir aiškiai informuoja darbuotojų kolektyvą apie reikalavimus saugai darbe.

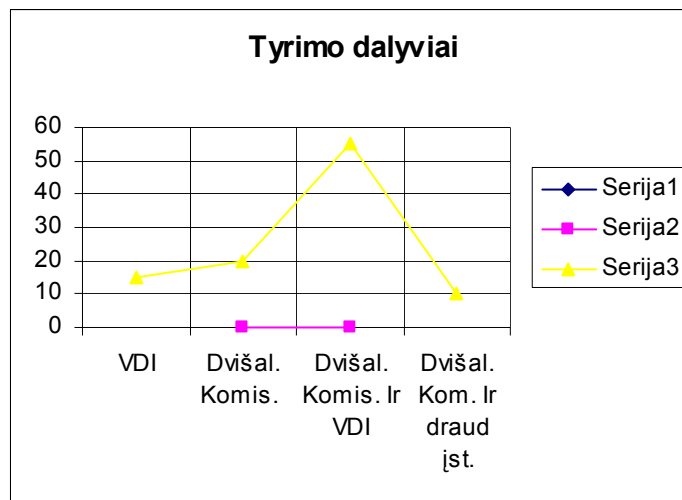
3. Apklaustos metu norėjome sužinoti darbuotojų nuomonę dėl tyrime dalyvaujančių asmenų. Pastebėjome, kad 49% apklaustųjų mano, kad tyrime privalo dalyvauti darbuotojai ar jų atstovai. 22% teigia, kad nelaimingo atsitikimo darbe tyrime privalo dalyvauti Valstybinė darbo inspekcija ar jos teritorinis skyrius. Tik 11% respondentų norėtų, kad tokiam tyrime dalyvautų darbdaviai, o 6% - tokią funkciją skirtų draudimo įstaigoms. Toks nuomonių pasiskirstymas leidžia teigti, kad darbuotojų interesai tyrimo metu ginami netinkamai. Respondentai nepasitiki darbdaviais ir draudimo įstaigomis, tai byloja apie žemą administracijos ir draudėjų autoritetą darbuotojų tarpe.
4. Įvertinant nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo nuostatus 63% apklaustųjų norėtų juos pakeisti. 59% jų teigia, kad Nuostatuose neginami darbuotojų interesai. 35% mano, kad Nuostatuose nėra konkrečių nelaimingo atsitikimo darbe tyrimo žingsnių. Darytina išvada, kad Lietuvos Respublikoje darbuotojai nelaimingų atsitikimų tyrimo metu jaučiasi nesaugiai, jie mano, kad jų interesai neginami arba netinkamai ginami.

3.2 Darbdavių ir darbuotojų atsakingų už saugą ir sveikatą darbe apklausos rezultatai ir jų analizė

Į darbdaviams ir darbuotojams atsakingiems už saugą ir sveikatą darbe pateiktos anketos klausimus atsakė 50 darbdavių ir 50 darbuotojų atsakingų už saugą ir sveikatą darbe. (Žr. priedą Nr.2)

Analizei pasirinkome mūsų darbui reikšmingus klausimus.

8 klausimas. *Kas turėtų tirti nelaimingus atsitikimus darbe?* (žr. 6 pav.)

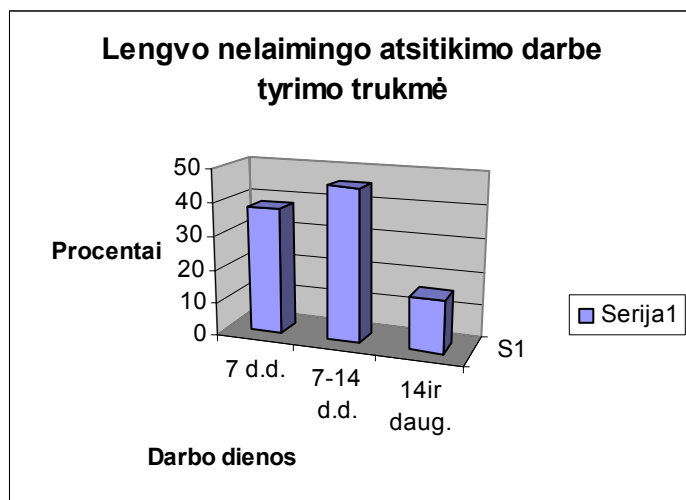

6 pav. Darbdavių ir darbuotojų atsakingų už saugą ir sveikatą darbe nuomonė apie tyrimo dalyvius

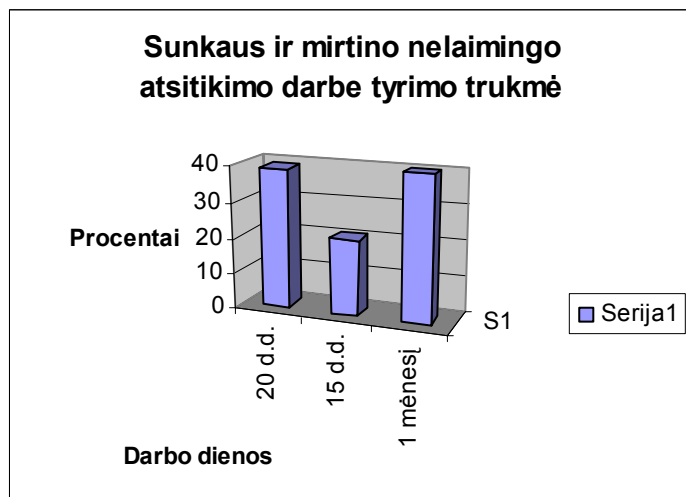
6 pav. matome, kad 15 % apklaustųjų mano, kad tyrime turėtų dalyvauti Valstybinės darbo inspekcijos atstovai. 20% teigia, kad tyrimą organizuoja ir jame dalyvauja įmonių bei įstaigų dvišalės komisijos. 10% respondentų norėtų, kad tyrime dalyvautų dvišalės komisijos ir draudimo įstaigų atstovai. Didžioji dalis apklausos dalyvių norėtų, kad tyrime dalyvautų ir dvišalės komisijos ir VDI.

Apibendrinami atsakymus į aštuntą klausimą galime padaryti išvadą, kad darbdaviai ir darbuotojai atsakingi už saugą ir sveikatą darbe tyrimo metu nepasitiki savo jėgomis bei žiniomis ir jaučiasi saugesni, kai tyrime dalyvauja Valstybinės darbo inspekcijos atstovai. Tik 10% respondentų norėtų, kad tyrime dalyvautų draudimo įstaigų atstovai, tai parodo, kad tyrimo eigoje mūsų šalyje netaikomas bendradarbiavimas su draudimo įstaigomis ar jų atstovais.

9 klausimas. *Kiek laiko reikėtų skirti nelaimingo atsitikimo darbe tyrimui?*(žr. 7a,7b pav.)

7a

7b

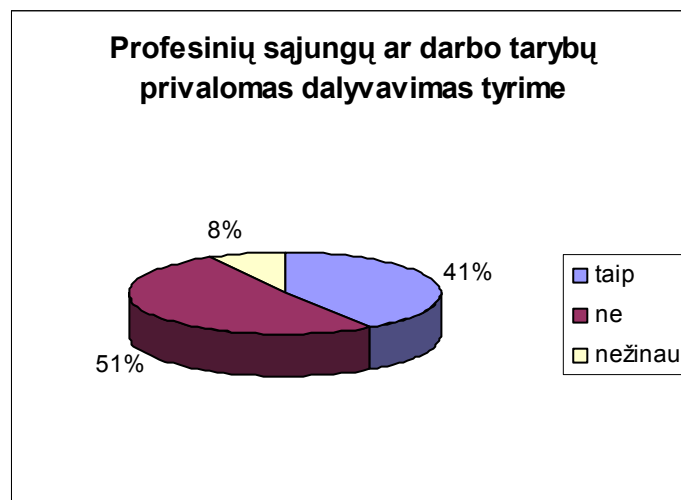
7a, 7b pav. Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo trukmė

Kaip matome 7a pav., 46% apklaustųjų mano, kad lengvo nelaimingo atsitikimo darbe tyrimo trukmė turėtų būti nuo 7 iki 14 darbo dienų, būtent per tokį laiko tarpą, jų nuomone, įmanoma kokybiškai iširti įvykį. 38% teigia, kad lengvo nelaimingo atsitikimo darbe tyrimas turėtų tęstis 7 darbo dienas. Ir 16% respondentų norėtų, kad tokio tyrimo trukmė būtų ilgesnė nei 14 darbo dienų.

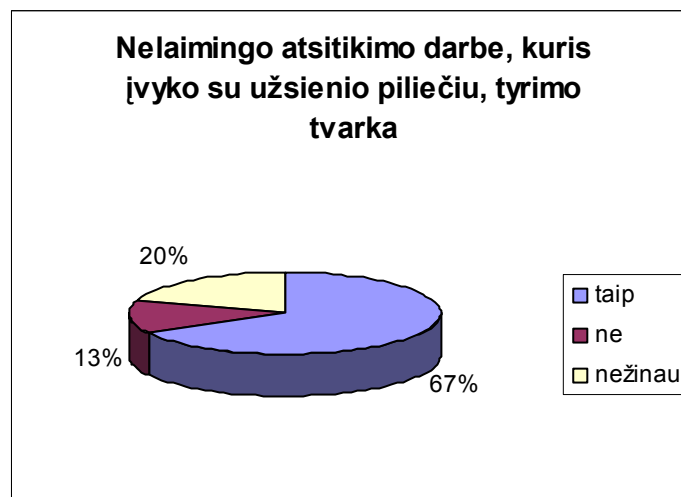
Iš 7b pav. matome, kad 40% apklaustųjų norėtų, kad sunkius ir mirtinus nelaimingus atsitikimus ištirtų per 1 mėnesį. Beveik tiek pat respondentų (38%) teigia, kad tyrimas turėtų tęstis 20 darbo dienų. 22% apklausos dalyvių mano, kad sunkių ir mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe tyrimas turėtų trukti – 15 darbo dienų.

Apibendrinant visus atsakymus į 9 klausimą galima pasakyti, kad didžioji dalis darbdavių ir darbuotojų atsakingų už saugą ir sveikatą darbe mano, kad lengvus nelaimingus atsitikimus darbe galima kokybiškai ištirti per 7 - 14 darbo dienų. O sunkius ir mirtinus nelaimingus atsitikimus darbe – per 1 mėnesį ar per 20 darbo dienų.

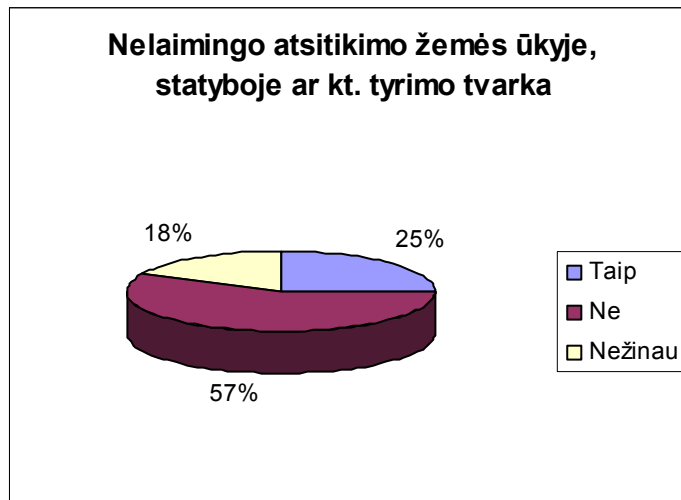
10 klausimas. **Kaip Jums atrodo, ar Nuostatuose reikėtų atskirai reglamentuoti tokias nuostatas:**(žr. priedą Nr.2 ir 8a,8b,8c pav.)

8a

8b

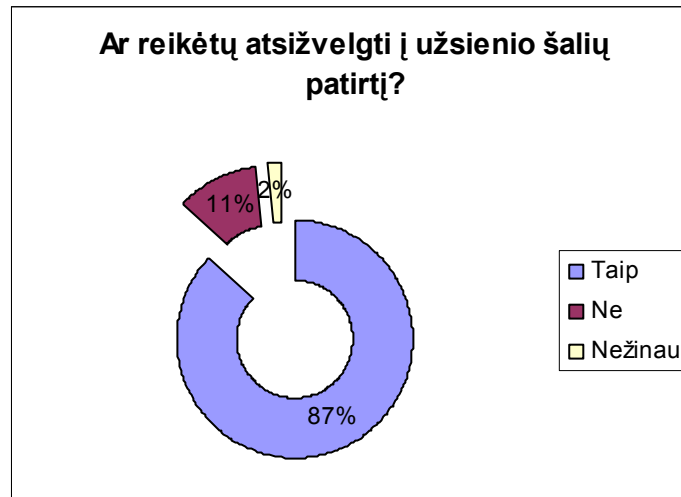
8c

8a, 8b, 8c pav. Sferos, kurias reikėtų atskirai reglamentuoti Nuostatuose

8a pav. matome, kad 51% apklaustųjų mano, kad privalomą profesinės sąjungos ar darbo tarybos atstovų dalyvavimą tyrime reglamentuoti nereikia. 41% - mano priešingai, jie norėtų, kad tokių atstovų dalyvavimas tyrime būtų privalomas. 8% respondentų neturi tvirtos nuomonės šiuo klausimu. 8b pav. Matome, kad net 67% apklaustųjų norėtų, kad Nuostatuose būtų reglamentuojama nelaimingo atsitikimo darbe, kuriame nukentėjo užsieni pilietis tyrimo tvarka. 20% - nežino ar tokią tyrimo tvarką reikėtų atskirai reglamentuoti. 13% apklausos dalyvių į tą klausimą atsakė neigiamai. Iš 8c pav. matyti, kad net 57% apklaustųjų mano, kad atskirai nereikia reglamentuoti nelaimingų atsitikimų žemės ūkyje, statyboje ar kitose ekonominės veiklos srityse tyrimo tvarkos. 25% respondentų mano priešingai: jie norėtų, kad tokio tyrimo tvarka būtų atskirai reglamentuojama Nuostatuose. 18% - nežino ar toks Nuostatų tobulinimas būtų tikslingas.

Apibendrinant respondentų atsakymus į 10 klausimą, norėtusi pažymėti tai, kad didžioji dalis darbdavių ir darbuotojų atsakingų už saugą ir sveikatą darbe (51%) mano, kad profesinių sąjungų ir darbo tarybų atstovai neprivalo dalyvauti tyrime. Lyginant jų atsakymus su darbuotojų nuomone dėl atstovų dalyvavimo tyrime (3 ir 5b pav.) pastebėjome skirtumus 49% darbuotojų norėtų, kad profesinių sąjungų ir darbo tarybų atstovai dalyvautų tyrime ir gintų jų interesus. Taip pat įdomu tai, kad net 67% respondentų norėtų, kad Nuostatuose atskirai reglamentuotų nelaimingo atsitikimo darbe, kuris įvyko su užsienio šalies piliečiu, tyrimo tvarką. 57% apklaustųjų tvirtina, kad nelaimingų atsitikimų atskirose ekonominės veiklos srityse tyrimo reglamentuoti nereikia. Galima padaryti išvadą, kad juos tenkina bendra visiems įmonėms ir įstaigoms nustatyta nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo tvarka.

15 klausimas. *Ar sudarant naujus „Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatus“ reikėtų atkreipti dėmesį į užsienio šalių praktiką šioje srityje?* (žr. 9 pav.)

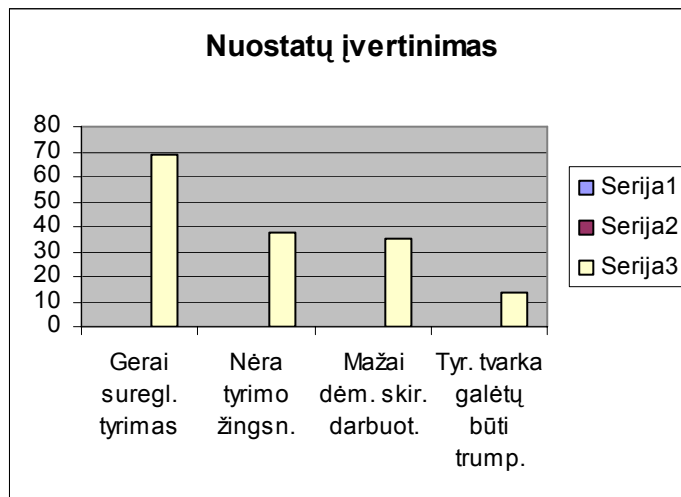

9 pav. Respondentų nuomonė dėl užsienio šalių patirties taikymo sudarant Nuostatus

Kaip matome 9 pav., 87% apklaustujų mano, kad tobulinant ar sudarant naujus nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo nuostatus reikėtų atsižvelgti į užsienio šalių patirtį šioje srityje. 11% respondentų mano, kad nereikėtų kreipti dėmesį į užsienio šalių patirtį tiriant nelaimingus atsitikimus darbe.

Apibendrinant, galime teigti, kad didžioji dalis darbdavių ir darbuotojų atsakingų už saugą ir sveikatą darbe norėtų, kad nauji Nuostatai būtų pagrįsti užsienio šalių patirtimi tyrimo srityje. Norėtume pabrėžti tai, kad mūsų darbo tikslas buvo palyginti Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatus su užsienio patirtimi šioje srityje. Įdomu, kad respondentai taip pat norėtų, kad į Nuostatus būtų įtraukti kokybiško tyrimo pavyzdžiai. Tokie apklausos rezultatai įrodo, kad atlikta užsienio šalių teisinių dokumentų lyginamoji analizė buvo tikslinga ir jos rezultatus galima panaudoti tobulinant nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo nuostatus.

16 klausimas. *Kaip Jūs įvertintumėte galiojančius Nuostatus?*(žr. 10 pav.)

10 pav. Respondentų nuomonė dėl galiojančių Nuostatų kokybės.

Kaip matome 10 pav., 69% apklaustųjų mano, kad Nuostatuose gerai sureglamentuotas nelaimingų atsitikimų darbe tyrimas. 38% respondentų teigia, kad Nuostatuose nėra konkrečių tyrimo žingsnių. 36% - mano, kad Nuostatuose mažai dėmesio skiriama darbuotojams bei jų interesų gynimui. 14% apklausos dalyvių norėtų, kad tyrimo tvarka būtų trumpesnė ir konkretesnė.

Apibendrinant visus atsakymus galima padaryti išvadą, kad didžioji dalis (69%) darbdavių ir darbuotojų atsakingų už saugą ir sveikatą darbe mano, kad galiojančiose nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatuose gerai sureglamentuota tyrimo tvarka. 38% respondentų Nuostatuose pasigedo konkrečių tyrimo žingsnių. Tai byloja apie tai, kad nelaimingo atsitikimo darbe tyrimo metu jie susiduria su tam tikrais sunkumais. 36% apklaustųjų pastebėjo, kad Nuostatuose netinkamai ginami darbuotojų interesai. Galima padaryti prielaidą, kad taip mano sąžiningi ir šiuolaikiški darbdaviai bei darbuotojai atsakingi už saugą ir sveikatą darbe, kurie rūpinasi savo darbuotojais ir nori apginti jų interesus nedarbo metu.

Apžvelgiant visos apklausos rezultatus galima padaryti tokias išvadas:

1. Didžioji dalis darbuotojų norėtų, kad nelaimingo atsitikimo darbe tyrimo metu jų interesus gintų profesinių sąjungų bei darbo tarybų atstovai. Darbdaviai ir darbuotojai atsakingi už saugą ir sveikatą darbe teigia, kad profesinės sąjungos atstovų dalyvavimas tyrime nėra būtinas. Toks požiūris į tyrimo dalyvius ir darbuotojų interesų gynimą tyrimo metu byloja apie tai, kad Lietuvoje darbuotojai nėra tinkamai ginami nelaimingo atsitikimo darbe

tyrimo eigoje. Tai skatina atidžiau pažvelgti į tyrimo tvarką bei į darbuotojų apsaugą tyrimo metu.

2. 63% darbuotojų norėtų pakeisti galiojančius Nuostatus, nes dauguma jų mano, kad tas teisės aktas netinkamai gina darbuotojus tyrimo metu. Savo ruožtu net 69% darbdavių ir darbuotojų atsakingų už saugą ir sveikatą darbe mano, kad Nuostatuose gerai sureglamentuotas nelaimingo atsitikimo darbe tyrimas. Ir tik 36% respondentų pastebėjo, kad nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatuose mažai dėmesio skiriama darbuotojų gynimui. Darytina išvada, kad galiojančiose Nuostatuose yra spragų, kurias reikėtų užpildyti tobulinant nelaimingų atsitikimų tyrimo tvarką.
3. Nagrinėjant respondentų atsakymus pastebėjome, kad darbdaviai ir darbuotojai atsakingi už saugą ir sveikatą darbe susiduria su sunkumais tiriant nelaimingą atsitikimą darbe, kuris įvyko užsienio piliečiui dirbančiam Lietuvos Respublikoje. Tai byloja apie tai, kad tyrimo organizatoriai nežino kokiomis taisyklėmis vadovautis tokio įvykio tyrimo eigoje, kaip apginti tokį darbuotoją ar kaip apsiginti patiems. Manytina, kad Nuostatai turėtų atskirai reglamentuoti tokį tyrimą ar pateikti nuorodą į tam tikrus šaltinius.
4. Analizuojant darbdavių ir darbuotojų atsakingų už saugą ir sveikatą darbe apklausos rezultatus pastebėjome, kad didžioji dalis respondentų (87%) norėtų, kad sudarant naujus Nuostatus būtų atsižvelgta į užsienio šalių patirtį šioje srityje. Tokia apklaustųjų nuomonė leidžia daryti išvadą, kad nelaimingo atsitikimo darbe tyrimas Lietuvoje nėra tobulas. Todėl reikėtų pasisemti žinių ir gerosios tyrimo patirties iš kitų valstybių.

4. IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Analizuojant nelaimingo atsitikimo darbe sąvoką, nustatėme, kad Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo nuostatuose konkretaus nelaimingo atsitikimo darbe apibrėžimo nėra, daroma nuoroda į tai, kad Nuostatuose reglamentuojama lengvų, sunkių ir mirtinų nelaimingų atsitikimų tyrimo tvarka. Manytina, kad tiriant nelaimingą atsitikimą reikėtų žinoti, koks įvykis Lietuvoje laikomas nelaimingu atsitikimu darbe. **Todėl, mūsų nuomone, būtų tikslinga praplėsti nelaimingo atsitikimo darbe sąvoką ir nurodyti kokie kūno sužalojimai bei sveikatos sutrikdymai laikomi nelaimingu atsitikimu darbe.**
2. Nagrinėjant Nuostatus ir lyginant juos su užsienio šalių praktika, nustatyta, kad Lietuvos Respublikoje nelaimingo atsitikimo darbe tyrimo metu darbuotojų atstovai gali dalyvauti, bet jiems nedalyvaujant tyrimas vykdomas be jų. Tuo tarpu Prancūzijoje, Rusijos Federacijoje ir Kanadoje darbuotojų atstovų dalyvavimas tyrime yra privalomas. Analizuojant darbuotojų apklausos rezultatus konstatavome tokią jų nuomonę, kad darbuotojų atstovai visais atvejais turėtų dalyvauti tyrime ir ginti jų interesus. **Todėl, Nuostatų 31 punkte reikėtų pakeisti žodį „gali“ į žodį „privalo“, bei panaikinti antrąją punkto dalį, kurioje reglamentuojama tai, kad tyrimas vyksta be darbuotojo atstovų.**
3. Nagrinėjant LR nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatus, išaiškinta tokia problema: Nuostatuose nereglamentuojamas nelaimingas atsitikimas darbe, kuris įvyko užsienio šalies piliečiui, dirbančiam mūsų valstybėje. Darbdavių ir darbuotojų apklausos rezultatai parodė, kad tiriant nelaimingą atsitikimą darbe jie taip pat susiduria su tokia problema. **Todėl, mūsų nuomone, atsižvelgiant į šiuolaikinius reikalavimus keliamus Lietuvos darbo rinkai, Nuostatus reikėtų papildyti. Į juos būtų tikslinga įtraukti nelaimingo atsitikimo darbe, įvykusio užsienio piliečiams, tyrimo reikalavimus.**
4. Nagrinėjant tyrimo Nuostatus ir lyginant juos su užsienio šalių patirtimi šioje srityje, nustatyta, kad Lietuvos Respublikoje nelaimingas atsitikimas pripažįstamas nesusijusiu su darbu, kai asmuo nukenčia dėl smurto, kurio

aplinkybės ir motyvai nesusiję su darbu. Visose analizuojamuose užsienio valstybėse toks įvykis darbe laikomas susijusiu su darbu. Mūsų nuomone, juridinę reikšmę turėtų turėti pats buvimo darbo vietoje faktas, kas ir reglamentuojama kitų valstybių tesiniuose dokumentuose, o ne įvykio aplinkybės. **Todėl, būtų tikslinga, kad nelaimingas atsitikimas būtų pripažintas susijusiu su darbu, kai asmuo nukentėjo dėl smurto (nepriklausomai nuo to, ar smurtas susijęs su darbu ar ne). Taip būtų išplėstos darbuotojo garantijos.**

5. Nagrinėjant nelaimingo atsitikimo darbe tyrimo tvarką, nustatyta, kad nelaimingas atsitikimas pripažįstamas susijusiu su darbu, kai atsitinka asmenims vykstantiems į darbą ar iš darbo įmonės ar jos samdomu transportu. Tačiau, jeigu transportas nėra įtrauktas į įmonės turto balansą ar nėra tinkamai įforminti samdos dokumentai, nelaimingas atsitikimas automatiškai pripažįstamas nesusijusiu su darbu ir darbuotojai netenka garantijų nedarbo metu. **Todėl, mūsų nuomone, būtų tikslinga panaikinti reikalavimą, kad transportas turi būtinai priklausyti įmonei arba būti jos samdytas.**
6. Nagrinėjant nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatus ir lyginant juos su užsienio šalyse galiojančiais dokumentais, pastebėjome, kad Lietuvos Respublikoje nereglamentuojama darbdavių administracinė atsakomybė už nelaimingų atsitikimų darbe nuslėpimą ir už alkoholinių gėrimų vartojimo toleravimą darbo metu. Užsienio šalyse tokie darbdavių veiksmai baudžiami ir neleistini. **Todėl, būtina griežtinti darbdavių administracinę atsakomybę organizuojant darbo procesą ir už nelaimingų atsitikimų darbe nuslėpimą ar toleravimą, vartojant alkoholinius gėrimus darbo metu.**

LITERATŪRA

I. Norminiai teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija.1992
2. Europos socialinė chartija(pataisyta) // Valstybės žinios, 2001 Nr. 49 – 1704
3. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas// Valstybės žinios.2002. Nr. 64-2569
4. Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas // Valstybės žinios.2003. Nr.70 -3170
5. Lietuvos Respublikos profesinių sąjungų įstatymas// Valstybės žinios.1995 Nr. 52 – 1276
6. Lietuvos Respublikos nelaimintų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymas// Valstybės žinios, 1999. Nr. 110 – 3207
7. Lietuvos Respublikos Valstybinės darbo inspekcijos įstatymas// Valstybės žinios, 2003, Nr. 102 – 4585
8. Darbo teisė. Oficialių dokumentų tekstai. Vilnius 2003.
9. Nelaimingi atsitikimai ir profesinės ligos. Norminių aktų rinkinys. Vilnius: Valstybinė darbo inspekcija, 2001.
10. Prancūzijos darbo kodeksas. Parižius 1973. (vertimas)
11. Saugus darbas. Lietuvos Respublikos įstatymai ir poįstatyminiai aktai darbo klausimais. Nr. 107. I – II dalys. Vilnius: Valstybinė darbo inspekcija. 2001.
12. Saugus darbas. Lietuvos Respublikos įstatymų ir poįstatyminių aktų rinkinys. Nr.159. Vilnius: Valstybinė darbo inspekcija.
13. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „ Dėl nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatų patvirtinimo.“ // Valstybės žinios. 2004. Nr.136 – 4945.
14. Valstybinės darbo inspekcijos prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2004 m. sausio 13 d. įsakymas Nr. 1 – 12 „ Dėl ekspertizių skyrimo tiriant nelaimingus atsitikimus darbe ir profesines ligas tvarkos// Valstybės žinios. 2004 Nr. 10 – 291.
15. Tarptautinės darbo organizacijos deklaracija „ Dėl pagrindinių principų ir teisių darbe“. TDO, 1998.
16. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija// Valstybės žinios, 1995 Nr. 40 – 987.

17. Žmonių sauga darbe I – III dalys. Norminių aktų rinkinys. Vilnius, 1998
18. Документы международной организации труда (МОТ), 2000. М.
19. Положение о расследовании несчастных случаев на производстве.
Постановление правительства РФ Нр.1997-12
20. Трудовой кодекс Российской Федерации. Москва, 2004

II. Specialioji literatūra

1. Ataskaita apie darbuotojų saugos ir sveikatos būklę bei darbo įstatymų vykdymą Lietuvos Respublikos įmonėse, įstaigose ir organizacijose 2004 metais. VDI. Vilnius, 2005
2. Bužinskas G., Petravičius R., Tiažkijus V. Darbo teisė. Vilnius, 1999
3. Čyras P., Tartilas J. Darbų saugos įstatyminis reglamentavimas. Vilnius: Technika, 1998
4. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Vilnius 2004
5. Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras. III dalis. Vilnius. 2003
6. Maculevičius J. Tiažkijus V. Darbo santykių teisinis reguliavimas: pasaulinė patirtis ir Lietuvos praktika, Vilnius. 1997
7. Meškauskas V. Darbo įstatymai ir jų taikymas. Vilnius, 1994
8. Legislation for the glass industry. March 2003 Edition.
9. Pieters D. Įvadas į pagrindinius socialinės apsaugos principus. Eugrimas, Vilnius. 1998
10. Principles of labour law. London. 1993
11. Profesijos ir Tarptautinė darbo organizacija. Lietuvos darbininkų sąjunga. Vilnius, 1995
12. Tarptautiniai darbo standartai. Vilnius. 1995
13. Tartilas J. Darbuotojų saugos ir sveikatos teisinės problemos// Socialinis darbas. LTU mokslo darbai, 2004.
14. Tartilas J. Darbuotojų saugos ir sveikatos teisinis reglamentavimas. Vilnius, 2003
15. Tartilas J. Darbų saugos įstatyminis reglamentavimas. Vilnius, 1998
16. Tartilas J. Traumų prevencijos problema ir socialinė sauga. Jurisprudencija: mokslo darbai, 25 (17) tomas. Vilnius: LTU, 2002
17. Tartilas J., Čyras P., ir kt. Žmonių sauga darbe. Vilnius 2000.
18. Šukys R., Tartilas J. Ir kt. Žmonių sauga darbe. Vilnius: Technika, 2000
19. Journal of civil engineering and management. 2004 Vol. X

20. Juristas. 2005 Nr 6
21. Juristas 2005 Nr. 7-8
22. Международное трудовое право. М, 2000
23. Международное бюро труда. Несчастные случаи на производстве и профессиональные заболевания: уведомления и регистрацию Женева, 2002
24. Международное бюро трудаю Безопасность и гигиена труда в сельском хозяйстве. Женева, 2001

III. Kiti šaltiniai

1. Tarptautinė darbo organizacija (International Labour Organization) [http// www.ilo.org/public/english/safework/accidis/canada/index.htm](http://www.ilo.org/public/english/safework/accidis/canada/index.htm)
2. Lietuvos Respublikos Seimas [http//www.lrs.lt](http://www.lrs.lt)
3. Lietuvos Respublikos Valstybinė darbo inspekcija [http//www.vdi.lt](http://www.vdi.lt)
4. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija [http//www.socmin.lt](http://www.socmin.lt)
5. Didžiosios Britanijos teisės aktų rinkinys
[http//www.hse.gov.uk/research/frameset/crr/index.htm](http://www.hse.gov.uk/research/frameset/crr/index.htm)

SANTRAUKA

2004 m. rugsėjo 2 d. buvo patvirtinti nauji nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatai. Jie nustatė lengvų, sunkių ir mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe bei pakeliui iš darbo ar į darbą tyrimo, apskaitos, dokumentų saugojimo, skundų ir pareiškimų nagrinėjimo tvarką.

Šiame darbe bandėme kompleksiskai ir visapusiškai išanalizuoti LR nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo nuostatus ir palyginti juos su užsienio šalių praktika šioje srityje. Tai paskatino išstudijuoti tarptautinius darbo standartus, Lietuvos Respublikos ir kitų valstybių teisės aktus, kuriuose reglamentuojamas nelaimingų atsitikimų darbe tyrimas. Taip pat atlikti darbuotojų, darbdavių bei darbuotojų atsakingų už saugą ir sveikatą darbe apklausą.

Tyrimo objektas – Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo nuostatai.

Tyrimo tikslas – teisiškai įvertinti nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo nuostatus lyginant juos su užsienio šalių patirtimi ir pateikti išvadas bei pasiūlymus, kaip būtų galima patobulinti nelaimingo atsitikimo darbe tyrimą.

Teorinėje darbo dalyje nagrinėjamos nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo sąvokos bei nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo problemos Lietuvos Respublikoje ir užsienyje. Praktinėje darbo dalyje lyginami Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo nuostatai ir Didžiosios Britanijos, Kanados, Rusijos Federacijos, Prancūzijos nelaimingų atsitikimų darbe tyrimą reglamentuojantys dokumentai. Lyginamosios analizės eigoje siekėme išsiaiškinti kaip nelaimingo atsitikimo tyrimo metu ginami darbuotojų interesai. Tam tikslui pasiekti atlikome apklausos rezultatų analizę. Tyrimas ir lyginamoji teisinių dokumentų analizė pagrįstai patvirtino hipotezę, kad LR nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatai negina darbuotojų interesų tyrimo metu.

Darbo pabaigoje pateikiamos išvados ir rekomendacijos dėl LR nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatų tobulinimo.

Legal evaluation of regulation of investigation of accidents at work comparing with experience of foreign countries in this field

Larisa Paurienė

SUMMARY

New regulation of investigation and account of accidents at job were confirmed on the 2-nd of September in 2004. They appointed easy, difficult and mortal accidents at job and going from job or to job research, account, keeping of documents, complaints and applications dealing order.

In this work we tried to analyze completely regulations of investigation of accidents at job in a complex way and compare them with the practice of foreign countries in this field. It encourages to study international standards of work and law in Lithuania and in other countries, in which accidents at job investigation is regulated. Also there is a questionnaire of workers, employers and workers responsible for safety and health at work.

The object of research – regulations of investigation of accidents at job in Lithuania.

The aim of research – to evaluate investigation of regulations of accidents at job legally, comparing it with experience of foreign countries and bring to conclusions and suggestions how on we might improve the investigation of unhappy accidents at job.

The concept of the investigation of accidents at job and the problems of the investigation of accidents at job in Lithuania and in foreign countries are analyzed in the theoretical part of the work. In the practical part of the work Lithuanian regulations of investigation of accidents at job are compared with the documents which regulate the investigation of accidents at job in Great Britain, Canada, Russia Federation and France. In proceedings of comparing analysis we intended to ascertain how the interests of the workers are protected during the investigation of accidents at job. To reach the aim, we made the analysis of the questionnaire results. The research and comparing analysis of legal documents confirmed the hypothesis arguably, that regulations of the investigation of accidents at job and account do not enough protect the interests of the workers during the investigation in Lithuania.

In the end of the work conclusions and recommendations to improve the regulations of investigation of accidents at job and account in Lithuania are posed.

RAKTINIAI ŽODŽIAI

Lietuvių kalba

Anglų kalba

NELAIMINGAS ATSITIKIMAS DARBE

ACCIDENT

NELAIMINGŲ ATSITIKIMŲ DARBE TYRIMAS

INVESTIGATION OF ACCIDENTS

TYRIMO DALYVIS

PARTICIPAL OF INVESTIGATION

DARBUOTOJAS, TARNAUTOJAS

EMPLOYEE

DARBDAVYS

EMPLOYER

ATSTOVAS

ASSIGNEE

ANNOTATION

The concept of the investigation of accidents at job and the problems of the investigation of accidents at job in Lithuania and in foreign countries are analyzed in the theoretical part of the work. In the practical part of the work Lithuanian regulations of investigation of accidents at job are compared with the documents which regulate the investigation of accidents at job in Great Britain, Canada, Russia Federation and France. In proceedings of comparing analysis we intended to ascertain how the interests of the workers are protected during the investigation of accidents at job. To reach the aim, we made the analysis of the questionnaire results. The research and comparing analysis of legal documents confirmed the hypothesis arguably, that regulations of the investigation of accidents at job and account do not enough protect the interests of the workers during the investigation in Lithuania.

TYRIMO ANKETA

Gerbiamieji respondentai,

Dalyvaudami tyrime Jūs padėsite įvertinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugsėjo 2 d. nutarimu Nr. 1118 patvirtintus „Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatus“.

Tyrimą atlieka Mykolo Romerio universiteto Valstybinio valdymo fakulteto Teisės ir valdymo studijų magistrantė Larisa Paurienė (baigiamasis magistro darbas).

Visa tyrimo medžiaga bus nagrinėjama neminint darbuočių pavadinimų ar jų vadovų pavardžių. Tyrėja išsipareigoja panaudoti tik apibendrintus rezultatus, tinkamus pagrįsti baigiamajame magistro darbe nagrinėjamą temą. Gauti duomenys ir išvados nebus skelbiami kituose šaltiniuose.

1. Koks Jūsų amžius? (*įrašykite skaičių, pvz. 37*)

2. Jūsų išsilavinimas:

(atitinkamą atsakymą pabraukite)

Vidurinis

Aukštesnysis

Aukštasis (universitetinis)

3. Ar susipažinote su naujais „Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatais“?

(atitinkamą atsakymą pabraukite)

TAIP

NE

4. Kas Jūsų nuomone, turėtų dalyvauti nelaimingo atsitikimo darbe tyrime?

(pažymėkite + Jūsų nuomonę atitinkantį atsakymo variantą)

	Pritariu	Nepritariu
Prokuratūra		
Darbdaviai		
Valstybinė darbo inspekcija ar jos skyrius		
Darbuotojai ar jų atstovai		
Draudimo įstaigos		

5. Ar Jus gerai instruktuoja darbo saugos klausimais?

(atitinkamą atsakymą pabraukite)

TAIP

NE

6. Ar reikėtų tobulinti „Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatus“?

(atitinkamą atsakymą pabraukite)

TAIP

NE

Jei atsakėte „Taip“ eikite prie 7 klausimo.

7. Nuostatus reikia keisti, nes:

(pažymėkite + Jūsų nuomonę atitinkantį atsakymą)

1. Nuostatuose nėra konkrečių tyrimo žingsnių _____
2. Nuostatuose nėra nelaimingo atsitikimo sąvokos _____
3. Nuostatuose neginami darbuotojų interesai _____

DĖKOJAME UŽ ATSAKYMUS

TYRIMO ANKETA

Gerbiamieji respondentai,

Dalyvaudami tyrime Jūs padėsite įvertinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugsėjo 2 d. nutarimu Nr. 1118 patvirtintus „Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatus“.

Tyrimą atlieka Mykolo Romerio universiteto Valstybinio valdymo fakulteto Teisės ir valdymo studijų magistrantė Larisa Paurienė (baigiamasis magistro darbas).

Visa tyrimo medžiaga bus nagrinėjama neminint darboviečių pavadinimų ar jų vadovų pavardžių. Tyrėja išsipareigoja panaudoti tik apibendrintus rezultatus, tinkamus pagrįsti baigiamajame magistro darbe nagrinėjamą temą. Gauti duomenys ir išvados nebus skelbiami kituose šaltiniuose.

1. Koks Jūsų amžius? (Įrašykite skaičių, pvz. 38)

2. Koks Jūsų darbo stažas? (Įrašykite skaičių, pvz. 12)

3. Šiuo metu Jūs esate:

(Pažymėkite x tik vieną atsakymą)

Darbdavys Saugumo inžinierius Darbuotojas atsakingas už saugą ir sveikatą darbe

4. Jūsų išsilavinimas:

(Pažymėkite x atitinkamą atsakymą)

vidurinis

aukštesnysis

aukštasis (universitetinis)

5. Lietuvos Respublikos Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatų paskirtis yra:

(Pažymėkite x Jūsų nuomonę atitinkantį atsakymą)

1. Nustatyti nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo tvarką _____
2. Nustatyti lengvų, sunkių ir mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe ir pakeliui į darbą ar iš darbo tyrimo, dokumentų saugojimo, apskaitos ir skundų bei pareiškimų nagrinėjimo tvarką _____
3. Nustatyti kompleksą priemonių ir reikalavimų tiriant nelaimingą atsitikimą darbe, kuris įvyko LR teritorijoje _____

6. Kas ir kam turėtų pranešti apie nelaimingą atsitikimą darbe?

(Pažymėkite x Jūsų nuomonę atitinkantį atsakymą)

- ___ Nukentėjusysis (jeigu pajėgia) – padalinio vadovui;
- ___ Padalinio vadovas – Darbdaviui ar jo atstovui;
- ___ Darbdavys – VDI ar jos teritoriniam skyriui;
- ___ Darbdavys – Draudimo įstaigai;
- ___ Darbdavys – VDI ir Draudimo įstaigai.

7. Pranešime apie nelaimingą atsitikimą darbe reikia pažymėti:

(Teisingą atsakymą pažymėkite x)

- ___ Nukentėjusiojo vardą, pavardę, amžių, profesiją, kvalifikaciją ir darbo stažą;
- ___ Nukentėjusiojo vardą, pavardę, amžių ir profesiją.

8. Nelaimingus atsitikimus darbe turėtų tirti:

(Jūsų nuomonę atitinkančius atsakymus apibraukite)

VDI ar jos teritorinis skyrius (kai įvyksta sunkus ar mirtinas nelaimingas atsitikimas darbe)	TAIP	NE
Įmonės dvišalė komisija (kai įvyksta lengvas nelaimingas atsitikimas darbe ar incidentas)	TAIP	NE
Įmonės dvišalė komisija ir VDI skyrius (visais atvejais)	TAIP	NE
Įmonės dvišalė komisija ir draudimo įstaigos atstovai dalyvaujant profesinės sąjungos ar darbo tarybos nariams (visais atvejais)	TAIP	NE

9. Kiek laiko reikėtų skirti nelaimingo atsitikimo darbe tyrimui?

(Pažymėkite x , Jūsų nuomone, vieną teisingą atsakymą)

Lengvo nelaimingo atsitikimo:

- ___ 7 darbo dienos
 ___ nuo 7 iki 14 darbo dienų
 ___ daugiau nei 14 darbo dienų

Sunkaus ar mirtino nelaimingo atsitikimo:

- ___ 20 darbo dienų
 ___ 15 darbo dienų
 ___ 1 mėnesį

10. Kaip Jums atrodo, ar Nuostatuose reikėtų atskirai reglamentuoti tokius teiginius:

(Jūsų nuomonę atitinkančius atsakymus apibraukite)

Privalomą profesinės sąjungos ar darbo tarybos narių dalyvavimą tiriant nelaimingus atsitikimus darbe	TAIP	NE	NEŽINAU
Nelaimingo atsitikimo darbe, kuris įvyko užsienio piliečiui, dirbančiam LR	TAIP	NE	NEŽINAU
Nelaimingo atsitikimo statyboje, miško pramonėje, žemės ūkyje ar kitose ekonominės veiklos srityse, kuriose daugiausiai susižaloja žmonės, tyrimo tvarką	TAIP	NE	NEŽINAU

11. Ar susidūrėte su problemomis taikant LR Vyriausybės 2004 m. rugsėjo 2 d. nutarimu Nr. 1118 patvirtintus „Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatus“?

(Jūsų nuomonę atitinkantį atsakymą pabraukite)

TAIP

NE

Jei atsakėte “NE“ – eikite prie 13 klausimo.

12. Problemos taikant Nuostatus buvo:

13. Iš kokių šaltinių gaunate informaciją apie nelaimingų atsitikimų darbe tyrimą reglamentuojančius dokumentus ir norminius aktus?

14. Ar pakankamai buvo supažindinta, aiškinta apie nelaimingų atsitikimų darbe tyrimą?

(Jūsų nuomonę atitinkantį atsakymą pabraukite)

TAIP

NE

15. Ar sudarant naujus „ Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatus“ reikėtų atkreipti dėmesį į užsienio šalių patirtį šioje srityje?

(Jūsų nuomonę atitinkantį atsakymą pabraukite)

TAIP

NE

NEŽINAU

16. Kaip Jūs įvertintumėte galiojančius „Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatus“?

(Apibraukite Jūsų nuomonę atitinkančius atsakymus, jei tokio atsakymo nėra – įrašykite jį)

1. Nuostatuose gerai sureglamentuotas nelaimingų atsitikimų darbe tyrimas.
2. Nuostatuose nėra konkrečių nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo žingsnių.
3. Būtų geriau, jei Nuostatai reglamentuotų nelaimingų atsitikimų tyrimą pagal atskiras ekonomines veiklos sritis (pvz. nelaimingo atsitikimo statyboje tyrimo tvarka, apskaita ir registracija ir t. t.)
4. Nuostatuose mažai dėmesio skiriama darbuotojui, kuris nukentėjo nelaimingo atsitikimo metu.
5. _____

6. _____

Dėkojame už atsakymus

